

ASK Partners

RAPORT

Asociația Națională a Producătorilor de Lapte și Produse Lactate "LAPTE"

Servicii de Studiere a Pieței

STUDIUL POTENȚIALULUI DE DEZVOLTARE DE PRODUSE LACTATE DIN
MOLDOVA, APRILIE, 2022

PARTENER

Andrei Crigan | +373 69380020 | andrei.crigan@gmail.com

ASK Partners

CUPRINS

SUMAR EXECUTIV.....	5
OFERTA PIEȚEI: ANALIZA PRODUCERII ACTUALE. DINAMICA ȘI STRUCTURA	7
CEREREA PIEȚEI: CARACTERISTICI. STRUCTURĂ. TENDINȚE	15
TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE ALE EVOLUȚIEI PIEȚEI: IMPORTURI. EXPORTURI. BALANȚA COMERCIALA.....	19
PLANUL INVESTIȚIONAL: VALOARE INVESTIȚIILOR NECESARE PENTRU PRODUCEREA LAPTELUI ÎN SCOPUL SUBSTITUIRII PRODUSELOR LACTATE DIN IMPORT ȘI ASIGURĂRII CERERII INTERNE ÎN PERSPECTIVĂ	26
ANALIZA FEZABILITĂȚII INVESTIȚIILOR NECESARE PRODUCERII LAPTELUI.....	30
UNELE ASPECTE PRIVIND MODALITĂȚILE DE SUBVENȚIONARE ÎN UE.....	37
ANALIZA COMPARATIVĂ A TIPOLOGIEI FERMELOR DIN UNIUNEA EUROPEANĂ	40

LISTA TABELELOR

Tabel 1: Evoluția producției laptelui, 2009-2019, mii tone	10
Tabel 2: Consum lapte pe locuitor anual kilograme	11
Tabel 3: Efectivul de vaci, pe categorii de gospodării, mii capete, 2011-2020.....	11
Tabel 4: Productivitatea vacilor, întreprinderile agricole, 2011-2020.....	12
Tabel 5: Productivitatea vacilor, gospodăriile populației, 2011-2020.....	12
Tabel 6: Producția laptelui în profil teritorial către întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești, mii tone	13
Tabel 7: Cantitatea de lapte procesat anual, tone, 2019.....	16
Tabelul 8: Structura importului după produse, 2015-2019, mii USD	19
Tabel 9: Structura importului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în perioada 2015-2019, % din valoarea totală.....	20
Tabel 10: Structura exportului după produse și valoarea lor, 2015-2019, mii USD	22
Tabel 11: Structura exportului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în perioada 2015-2019, % din valoarea totală.....	23
Tabel 12: Structura exportului după produse și cantitatea lor, 2015-2019, mii tone.....	23
Tabel 13: Balanța comercială, produse lactate, 2015-2019, mii USD	25
Tabel 14: Investiția fermă per vacă	27
Tabel 15: Investiția fermă pe detalieri	27
Tabel: 16 Lapte produs pe tipuri de surse, 2019, mii tone.....	28
Tabel 17: Necesarul investițional pentru creșterea efectivului de vaci, milioane lei.....	29
Tabel 18: Rezultatul financiar ferma de vaci	31
Tabel 19: Prognoza fluxului de numerar ferma de vaci, milioane lei	32
Tabel 20: Scenarii calcul subvenționare ferma de vaci.....	32
Tabel 21: Termen minim creditare ferma de vaci	33
Tabel 22: Volum producere lapte ferma de vaci	34
Tabel 23: Cantitate producere carne și alte produse, ferma de vaci	34
Tabel 24: Structura vânzărilor ferma de vaci.....	34
Tabel 25: Structura costurilor ferma de vaci	35
Tabel 26: Consumul mediu zilnic de furaje pentru grupele de întreținere a vitelor mari cornute în fermă.....	35
Tabel 27: Costuri anuale furaje ferma de vaci.....	36
Tabel 28: Caracteristici selectate ale potențialului de producție al fermelor de vaci de lapte din țările Uniunii Europene în perioada 2014–2016.	44
Tabel 29: Caracteristici selectate de producție ale fermelor de vaci de lapte din grupele tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016	48
Tabel 30: Caracteristici selectate ale veniturilor și subvențiilor în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.....	48
Tabel 31: Caracteristici selectate ale costurilor și cheltuielilor în fermele de vaci de lapte în grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.....	49
Tabel 32: Caracteristici de eficiență selectate ale terenurilor, forței de muncă și aporturilor de capital în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.....	50
Tabel 33: Indicatori financiari selectați ai fermelor de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.....	54

LISTA FIGURILOR

Figură 1: Producerea laptelui pe tip gospodării, 2019, mii tone.....	9
Figură 2: Ponderea importului în total Resurse de Lapte disponibile, 2019, mii. tone	9
Figură 3: Evoluția producției laptelui 2009-2019, mii tone	10
Figură 4: Ponderea în efectivul de vaci, pe categorii de gospodării, 2020	11
Figură 5: Producția de lapte raportat la efectivul de vaci la întreprinderie agricolă, 2011-2020	12
Figură 6: Lapte procesat anual, 2017-2019, mii tone.....	17
Figură 7: Raportul volum lapte produs și volum lapte utilizat pu procesare, 2017-2019	17
Figura 8: Structura importului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în 2019, % din valoarea totală	19
Figură 9: Structura importului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în 2019, % din cantitatea totală	21
Figură 10: Creșterea descreșterea anuală importurilor lactate, ca cantitate, %.....	21
Figură 11: Relația dintre valoarea și cantitatea importurilor, 2015-2019	22
Figură 12: Structura exportului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în 2019, % din valoarea totală	23
Figură 13: Creșterea descreșterea anuală exporturilor lactate, ca cantitate, %	24
Figură 14: Relația dintre valoarea și cantitatea exporturilor, 2015-2019	24
Figură 15: Ipoteza majorării ponderii producției laptelui de către întreprinderile agricole	29

SUMAR EXECUTIV

Oferta pieței. Producția actuală a laptelui.

În general, industria producției laptelui înregistrează un declin continuu, în ultimele 3 decenii. Dacă ne referim la statistica oficială a ultimilor 10 ani doar, declinul a fost unul drastic, producția laptelui scăzând de la 575 mii tone în 2009 la 367 mii tone în 2019 (-38%).

Doar în perioada 2017-2019, s-a înregistrat o scădere bruscă a producției a laptelui de la 485 mii tone în 2017, la 367 mii tone în 2019

Importul înregistrează o ascendență de 405%, comparând anul 2009 cu 2019, sau o creștere a importului de la 40 mii tone în 2009 la 162 mii tone în 2019. Astfel în 2019, importul de lapte a constituit 30% din total lapte consumat.

94% din laptele autohton este produs de gospodăriile populației (familii). Doar 6% din laptele utilizat pentru procesare, provine de la întreprinderile agricole.

Starea sectorului zootehnic continuă să fie determinată preponderent de situația în gospodăriile populației, în care la 1 ianuarie 2019 au fost concentrate 85,6% din efectivului total de bovine, din care vaci 94,4%, astfel principala sursă de producere a laptelui local constituind gospodăriile populației (producția laptelui – 93,6%).

Doar 5% din efectivul de vaci disponibile, aparțin întreprinderilor agricole, ceea ce ar însemna că Moldova de facto nu are o industrie zootehnică bine conturată, marea majoritate a vacilor fiind în proprietate și de utilitate individuală/familială și nu industrială.

Cererea pieței. Cantitatea de lapte necesară pentru procesatori.

În 2019 procesatorii au procesat în calitate de materie primă cca. 354 mii tone lapte.

În ultimii ani volumul de lapte procesat anual se situează între 344-367 mii tone anual, pe când producția locală scade din de la 485 mii tone în 2017 la 367 mii tone în 2019.

Importurile în 2019 a laptelui au constituit cca. 162 mii tone de lapte. Aceste importuri au avut forma unor produse lactate finite, cum ar fi untul, cașcavalul, smântâna, etc., însă calculate în echivalentul laptelui brut de 162 mii tone.

Potențialul total de lapte anual, care poate fi utilizat de procesatori este de 354 mii tone lapte produs local + 162 mii tone lapte importat, sau **516 mii tone de lapte**. În 2019 întreprinderile agricole au livrat doar 20,2 mii tone de lapte. Respectiv **492.5 mii tone de lapte anual ar constitui Cererea Pieței pentru lapte materie primă necesar pentru procesatori, și produs** de către întreprinderile agricole.

Balanța comercială.

Importurile de produse lactate în Moldova au înregistrat o tendința de creștere constantă. În mediu importurile au crescut cu **22% anual în ultimii 5 ani**, ajungând la cca. **58 milioane USD în 2019**. Acești 58 de milioane USD, constituie potențialul de substituere a importurilor, sau venitul potențial care poate fi obținut de procesatorii locali, cu condiția că vor dispune de cantitatea necesară de lapte materie primă.

În structura importurilor de produse lactate (2019), din punctul de vedere valoric, cea mai mare pondere o dețin **brânzeturile și cașcavalurile - 38%, sau cca. 22 milioane USD**. Importurile **de unt și smântână** au o **pondere de cca. 20%** în structura importurilor, sau cca. **12 milioane USD**.

Moldova a exportat în 2019 produse lactate în valoare de 5.8 milioane USD. Exporturile au înregistrat un trend descendent în ultimii 4 ani, cu o scădere medie anuală de -17%.

Principalele produse lactate exportate, după valoarea monetară în 2019, au fost brânzeturile și cașcavalurile, sau cca. 5.5 milioane USD. Brânzeturile și cașcavalurile au fost principalele produse lactate exportate, nu doar în 2019 dar și în ultimii 5 ani, înregistrând o pondere medie de cca. 58% din total importuri (ca valoare), iar în 2019 a dominat valoarea exporturilor, având o pondere de 93%.

Moldova înregistrează o Balanță Comercială a produselor lactate negativă cu o scădere anuală medie de -28% anual. Importurile au depășit exporturile cu aproape -52 milioane USD în 2019. În 2015 acest indicator a avut valoarea de cca. -20 milioane USD. Respectiv Balanța Comercială a înregistrat un trend negativ de -161% în ultimii 5 ani.

Planul Investițional. Estimarea volumului investițional pentru creșterea producției de lapte de către întreprinderile agricole.

Întreprinderile agricole au produs în 2019 20.2 mii tone de lapte, ceea ce a constituit cca. 6% din total lapte produs local și 4% din total lapte consumat.

S-a propus ca programul investițional va fi divizat în 3 faze distinse, care va contribui la majorarea producției de lapte de către întreprinderile agricole, majorând ponderea lor în total de la 4% la 60%.

Necesarul investițional pentru a majora ponderea producției laptelui provenite de la întreprinderile agricole de la 4% la 60% ar fi de 9-12 miliarde lei. Sau, de la producerea actuală de 20.2 mii tone anual, să se ajungă la producerea a 317 mii tone anual.

În acest context va fi necesar mărirea numărului efectiv de vaci actual de la 4 mii de capete la 63 mii, în cadrul întreprinderilor agricole.

	Actual	Faza 1	Faza 2	Faza 3
Ponderea întreprinderi agricole în lapte consumat	4%	20%	40%	60%
Lapte produs anual întreprinderi agricole, mii tone	21	106	212	317
Număr de vaci necesare la întreprinderile agricole, mii capete	4	21	42	63
Necesar investițional, milioane lei		2 839	3 549	3 549

1 OFERTA PIETEII: ANALIZA PRODUCERII ACTUALE. DINAMICA ȘI STRUCTURA

Laptele se numără printre produsele alimentare cheie consumate de oameni în multe țări din întreaga lume. Creșterea populației, împreună cu o creștere a veniturilor, duce la creșterea consumului de produse lactate. Laptele este printre produsele esențiale ale pieței agricole și produsul agricol cheie pentru piața agricolă din regiune și Uniunea Europeană.

Având în vedere ponderea laptelui în PIB sau contribuția sa la valoarea adăugată de producție, industria produselor lactate joacă un rol mai important în țările UE decât în Statele Unite State.

În ultimele decenii, industria globală a produselor lactate a cunoscut schimbări structurale, inclusiv relocarea producției, creșterea dimensiunii fermei și modificarea sistemelor de producție agricolă. Sectorul lactatelor din regiune și UE a fost, de asemenea, afectat prin numeroase modificări și este foarte eterogenă. Fermele lactate specializate reprezintă un tip de agricultură extrem de important, deși rolul lor diferă între țări.

Ponderea **fermelor de lapte specializate** în producția totală de lapte în UE variază în intervalul de 24% (în Republica Cehă) la 99,9% (unele regiuni spaniole și portugheze). Mai mult, exporturile de produse lactate joacă un rol important în comerțul agroalimentar total în aproape toate țările UE și în comerțul global cu produse lactate. În UE, laptele reprezintă cca. 14% din producția agricolă și este pe locul al doilea după fructe și legume cu o pondere aproximativă de 24%. În plus, nivelul producției în UE urmează o tendință ascendentă și este estimat la aprox. 170 de milioane de tone pe an (an 2017).¹ Potrivit Comisiei Europene, se poate aștepta o creștere continuă a producției de lapte (la o rată anuală de aproximativ 2,5%) în UE în anii următori (până în 2025).

Moldova, are șansa de a se încadra în acest trend de creștere a producției locale de lapte, cu atât mai mult datorită condițiilor climaterice și a disponibilității resursei solului. Totuși, aceasta poate fi obținut prin aprobarea și realizarea unui program investițional dedicat creării fermelor zootehnice.

Înainte de prezentarea analizei de rigoare, este binevenit definirea conceptului de "Oferta Pieței", în contextul acestui studiu.

Prin "Oferta Pieței", intenționăm să estimăm cantitatea de lapte propusă procesatorilor de către producătorii locali. Sau, care este cantitatea de lapte produsă în Moldova, ca materie primă, disponibilă pentru procesatori. Odată estimată această cantitate de lapte, putem conchide dacă există deficit de lapte pentru procesare industrială, cât lapte se importă pentru a suplini deficitul existent și cel mai important putem determina perspectiva dezvoltării sectorului zootehnic pentru producerea proprie și substituirea importului de lapte materie primă.

---

¹ European Commission. Available online: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/milk-and-milk-products>

Datele statistice existente, nu ne pot răspunde la această întrebare, deoarece ele includ în sine date ce se referă la producția totală a laptelui, fără a specifica exact cât lapte este disponibil pentru procesatori, și cât lapte este utilizat pentru consumul propriu al populației.

Cu toate că datele oficiale statistice, prezintă indicatorul numit "Consumul Personal al Populației", este greu de înțeles logica în spatele acestui indicator. Bunăoară total lapte consumat de populație în 2019, potrivit BNS, a fost de 518 mii tone, producerea locală anuală constituind 367 mii tone, respectiv 151 mii tone constituind importul de lapte pentru acoperirea deficitului, însă nu este clar care din aceste cantități reprezintă laptele ca produs finit de consum și care cantitate a constituit materie primă pentru procesare.

Pentru determinarea volumului de lapte ca materie primă necesar pentru a satisface capacitățile de producere a procesatorilor autohtoni, care din acest volum este asigurat de producătorii locali și care este importat, vom agrega datele statistice oficiale existente și le vom reconcilia cu datele producătorilor locali de produse lactate.

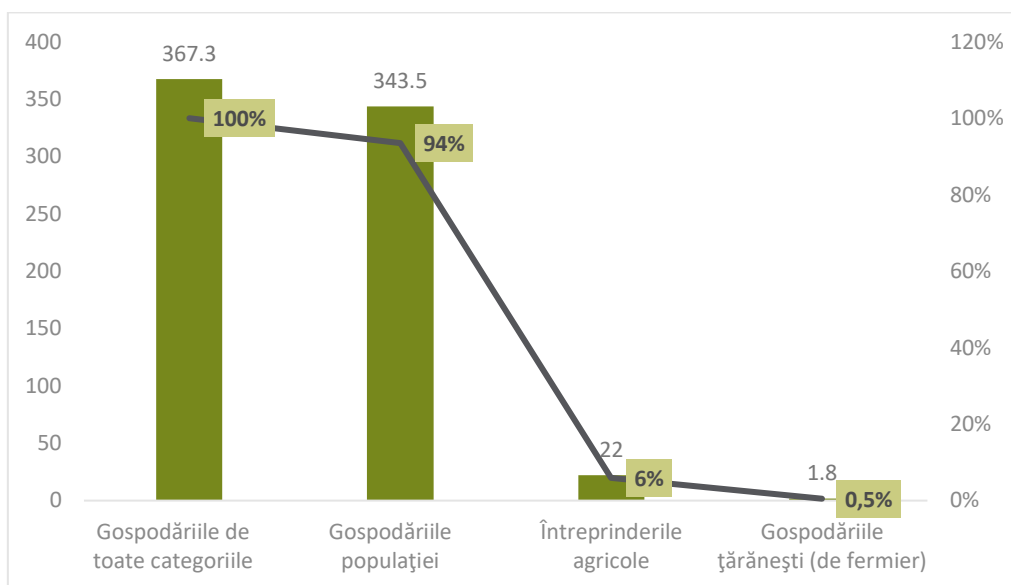
În prezent, sortimentul produselor lactate este foarte variat și majoritar corespunde necesităților populației. Conform informațiilor statistice, la momentul actual, industria laptelui din Republica Moldova este reprezentată de peste 20 de unități de industrializare a laptelui și obținerii produselor lactate, amplasate în toate zonele geografice ale țării, cei mai mari producători fiind: JLC SA din Chișinău; Fabrica de brânzeturi din SA Cahul; Fabrica de brânzeturi SA din Florești; Incomlac SA din Bălți; Inlac SA din Edineț; Lactis SA din Râșcani; Combinatul de lapte din Râbnîța SA; Combinatul de lapte din Tiraspol SA; Fabrica de produse lactate SA din Călărași.

Aceștia produc cca 90% din toate produsele lactate pe teritoriul Republicii Moldova. Restul, 10%, aparțin producătorilor mici: din Chișinău: Star-Mart SRL, Amir SRL, Lactalis-Alba SRL, Logos-Grup SRL, Drancor, Lapmol; din Fălești: Certis-prim SRL; din Soroca: Fabrica de brânzeturi SA; din Bender: Gaspar SRL; Combinatul orășenesc de produse lactate SRL; din Drochia: Met SA produse impex SRL; din Ialoveni: Sandrilion SRL; din Ungheni: Unprodlacta SRL; din Comrat: Oloi Pac SRL; în Orhei: VS Saturn – 13 SRL Orhei ș.a

Starea sectorului zootehnic continuă să fie determinată preponderent de situația în gospodăriile populației, în care la 1 ianuarie 2019 au fost concentrate 85,6% din efectivului total de bovine, din care vaci 94,4%, astfel principala sursă de producere a laptelui local constituind gospodăriile populației (producția laptelui – 93,6%).

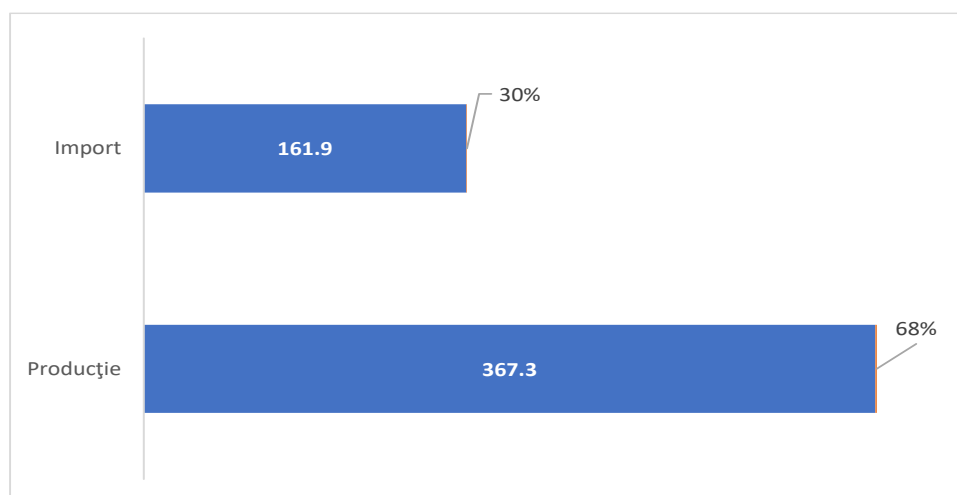

Figură 1: Producerea laptelui pe tip gospodării, 2019, mii tone

Totodată, se atestă insuficiența materiei prime, producția autohtonă nu acoperă necesitățile de consum intern, acestea fiind compensate în mărime de 30% din import.

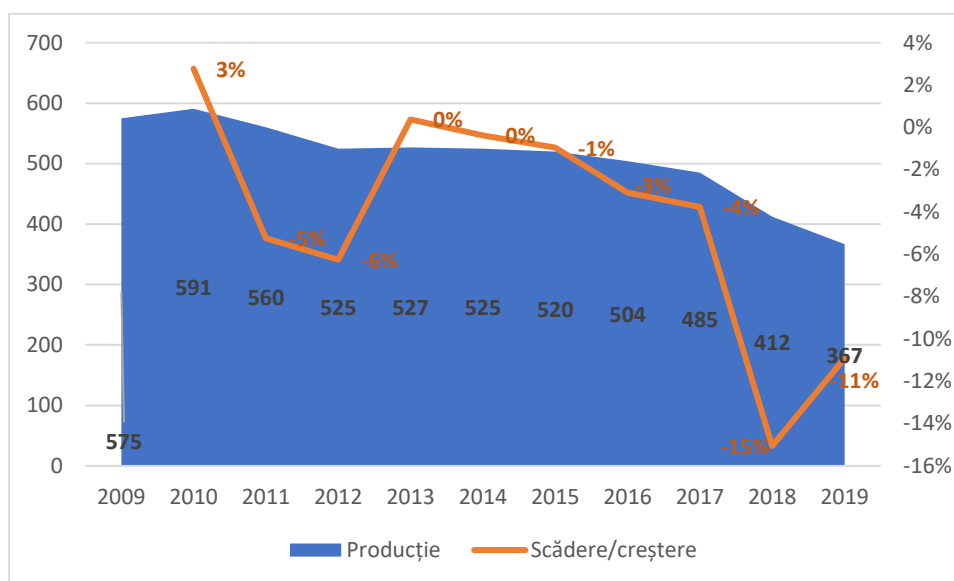
Figură 2: Ponderea importului în total Resurse de Lapte disponibile, 2019, mii. tone

Din această figură, potrivit datelor BNS, rezultă, că 30% din lapte a fost importat, cca. 12.3 mii tone de lapte au constituit stocurile istorice (2%), iar total resursa laptelui a constituit cca. 541.5 mii tone.

În general, industria producției laptelui înregistrează un declin continuu, în ultimele 3 decenii. Dacă ne referim la statistica oficială a ultimilor 10 ani doar, declinul a fost unul drastic, producția laptelui scăzând de la 575 mii tone în 2009 la 367 mii tone în 2019 (-38%).

Figură 3: Evoluția producției laptelui 2009-2019, mii tone

Astfel potrivit datelor BNS, doar în perioada 2017-2019, s-a înregistrat o scădere bruscă de producție a laptelui de la 485 mii tone în 2017, la 367 mii tone în 2019.

În aceste condiții, se conturează în mod natural, tendința de creștere continuu a importului laptelui, așa cum se poate observa din următorul tabel.

Tabel 1: Evoluția producției laptelui, 2009-2019, mii tone

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Producție	575	591	560	525	527	525	520	504	485	412	367
Scădere/creștere		3%	-5%	-6%	0%	0%	-1%	-3%	-4%	-15%	-11%
Import	40	64	84	101	96	86	79	99	134	146	162
Scădere/creștere		60%	31%	20%	-5%	-10%	-8%	25%	35%	9%	11%
Variația stocurilor	4	-13	-17	6	1	-9	9	4	-7	-9	12
Total resurse	619	642	627	632	624	602	608	607	612	549	541

Importul înregistrează o ascendență de 405%, comparând anul 2009 cu 2019, sau o creștere a importului de la 40 mii tone în 2009 la 162 mii tone în 2019.

Totuși dacă analizăm indicatorul "Total Resurse", sau total consum lapte în perioada deceniului 2009-2019 atestăm o scădere de la 619 mii tone în 2009 la 541 mii tone în 2019.

În contextul datelor statistice prezentate de BNS se profilează un fenomen cu trei componente interdependente:

- Scăderea producției laptelui
- Majorarea importului laptelui
- Scăderea total consum lapte

Principalul factor care a influențat scăderea per total al consumului de lapte și respectiv scăderea producției laptelui, este migrarea populației, care cu regret s-a produs în Moldova în ultimele decenii. Putem susține această ipoteză prin faptul că consumul per capita al laptelui a fost și rămâne practic neschimbată, respectiv calculul statistic este influențat doar de numărul de consumatori.

Tabel 2: Consum lapte pe locuitor anual kilograme

Denumirea produselor	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lapte	197.2	199.6	191.9	204.0	190.2	196.1

Chiar și cu reducerea numărului populației sau a numărului de consumator finali, importul de lapte a continuat să crească, ceea ce ar însemna că migrarea populației a dus inclusiv la scăderea **numărului de gospodării** producătoare de lapte, ținând cont de faptul că cca. 94% din laptele autohton este produs de gospodăriile populației.

Același trend negativ, în confirmarea crizei industriei producătoare a laptelui, înregistrează industria zootehnică, în special statistica negativă a numărului vacilor înregistrate și raportate la statistică.

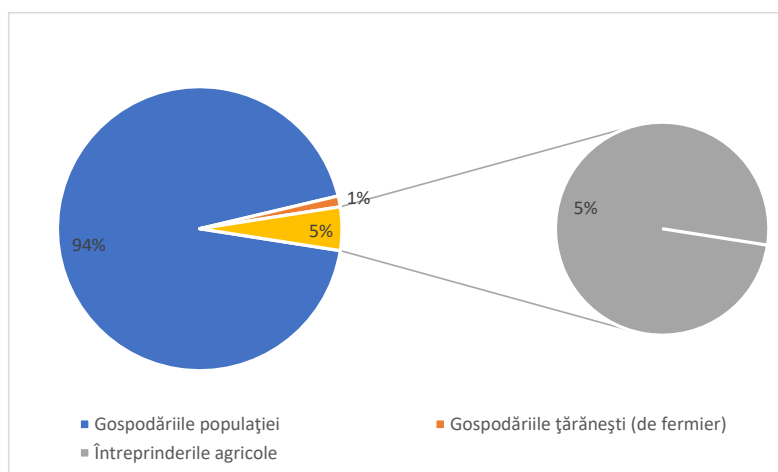
Din datele statistice disponibile efectivul vacilor a scăzut de la 154 mii de capete în 2011 la 81 mii în 2020.

Tabel 3: Efectivul de vaci, pe categorii de gospodării, mii capete, 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gospodăriile de toate categoriile	154	144	134	131	130	128	123	113	97	81
Gospodăriile populației	150	140	130	125	125	122	117	107	92	76
Întreprinderile agricole	4	4	4	5	5	5	5	5	4	4
Gospodăriile țărănești (de fermier)	0.4	0.4	0.5	1	1	1	1	1	1	1

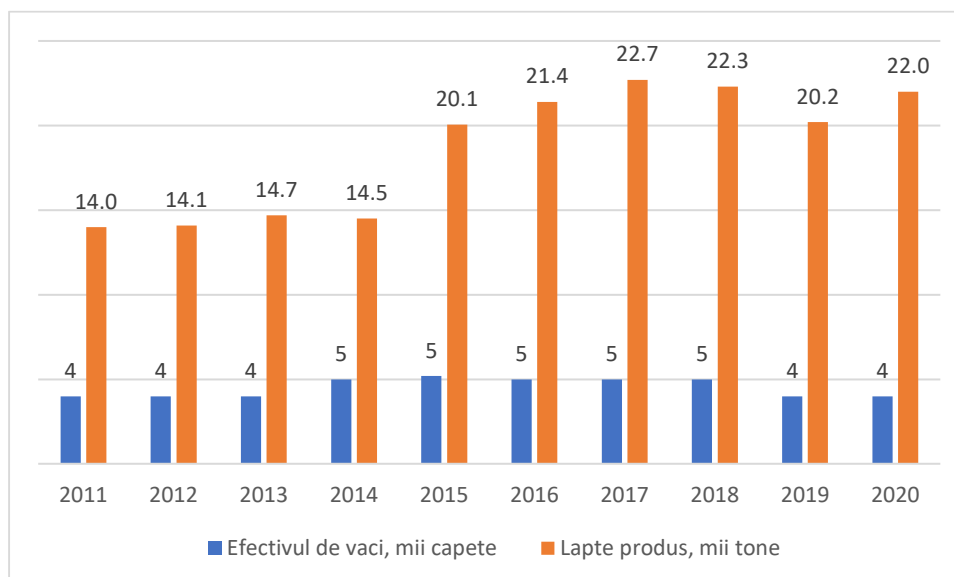
Doar 5% din efectivul de vaci disponibile, aparțin întreprinderilor agricole, ceea ce ar însemna că Moldova de facto nu are o industrie zootehnică bine conturată, marea majoritate a vacilor fiind în proprietate și de utilitate individuală/familială și nu industrială.

Figură 4: Ponderea în efectivul de vaci, pe categorii de gospodării, 2020

Analiza dinamicii efectivului de vaci și a laptelui produs anual de către întreprinderile agricole, denotă o creștere a productivității, volumul laptelui produs majorându-se cu 57% în ultimii 10 ani, pe când numărul de capete a rămas neschimbat.

Figură 5: Producția de lapte raportat la efectivul de vaci la întreprinderie agricolă, 2011-2020

Cu toate că se atestă o creștere a productivității laptelui, 22 mii tone în 2019 vs. 14 mii tone în 2011, la un efectiv egal de 4 mii de capete, productivitatea în general este scăzută.

Raportat la o vacă, productivitatea medie pe țară a fost de cca. 5500 litri anual per vacă sau cca. 18 litri pe zi.

Tabel 4: Productivitatea vacilor, întreprinderile agricole, 2011-2020

Întreprinderile agricole	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Efectivul de vaci, mii capete	4	4	4	5	5	5	5	5	4	4
Lapte produs, mii tone	14.0	14.1	14.7	14.5	20.1	21.4	22.7	22.3	20.2	22.0
Lapte produs, 1 vacă, litri	3 500	3 525	3 675	2 900	3 858	4 280	4 540	4 460	5 050	5 500

Productivitatea unei vaci de rasa Holstein este de cca. 10675 litri anual, sau practic dublu în comparație cu vacile din Moldova.

Dacă analizăm aceiași indicatori, raportați la gospodăriile populației, productivitatea laptelui este și mai joasă, sau 3 271 litri anual.

Tabel 5: Productivitatea vacilor, gospodăriile populației, 2011-2020

Gospodăriile populației	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Efectivul de vaci, mii capete	204	192	180	176	178	171	164	148	127	105
Lapte produs, mii tone	576.4	545.0	508.7	510.9	503.1	496.8	479.2	460.6	389.5	343.5
Lapte produs, 1 vacă, litri	2 825	2 839	2 826	2 903	2 834	2 905	2 922	3 112	3 067	3 271

Industria producției laptelui în Moldova se află într-o criză profundă, ponderea întreprinderilor agricole în total lapte produs fiind de doar 6%, procesatorii la rândul său sunt obligați să

colecteze laptele de la gospodăriile individuale, cu o calitate și productivitate joasă, costuri excesive în logistica colectării. rezultând într-un deficit laptelui autohton ca materie primă și ultimativ rezultat în creșterea importului laptelui.

Statistica BNS, a producției laptelui de către întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești, în profil geografic, este prezentat în următorul tabel.

Tabel 6: Producția laptelui în profil teritorial către întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești, mii tone

	2015	2018	2019	2015	2018	2019	2019 vs. 2018
Total	70 406	83 673	85 694	22 874	22 211	23 779	107%
Municipiul Chișinău	1 281	504	168	198	190	199	105%
Nord	6 265	3 767	5 126	9 874	9 849	11 596	118%
Municipiul Bălți	–	–	–	–	–	–	
Briceni	544	197	52	209	–	–	
Dondușeni	1 015	134	1 073	480	283	261	92%
Drochia	132	140	177	1 572	1 721	1809	105%
Edineț	26	129	291	719	1 987	1975	99%
Fălești	489	652	190	1 228	914	681	75%
Florești	2 054	2 130	2 231	1 106	1 443	1036	72%
Glodeni	113	40	27	1 717	157	2477	1578%
Ocnița	109	75	96	1 653	1 923	1869	97%
Râșcani	587	61	109	644	883	757	86%
Sângerei	1 067	160	830	420	63	76	121%
Soroca	129	49	50	126	475	655	138%
Centru /	55 587	72 018	73 959	5 009	5 439	6037	111%
Anenii Noi	39 518	40 920	41 496	695	1 433	1814	127%
Călărași	511	611	624	1 194	1 135	1016	90%
Criuleni	9 234	14 103	12 960	62	146	188	129%
Dubăsari	760	–	145	–	–	–	
Hâncești	1 381	5 283	4 923	615	370	228	62%
Ialoveni	331	29	266	601	14	769	5493%
Nisporeni	2	3 466	3 438	1	–	–	
Orhei	1 281	1 397	1 491	729	528	438	83%
Rezina	4	2 986	3 104	70	287	270	94%
Strășeni	1 251	885	1 238	26	73	75	103%
Șoldănești	–	2	1 589	244	524	641	122%
Telenești	457	792	741	746	639	251	39%
Ungheni	857	1 544	1 944	26	290	347	120%
Sud	4 458	4 954	4 777	2 309	1 103	910	83%
Basarabeasca	653	221	350	23	–	–	
Cahul	97	211	319	1 113	567	564	99%
Cantemir	13	14	6	396	304	240	79%
Căușeni	71	711	585	9	2	80	4000%
Cimișlia	3 165	3 590	3 335	70	–	–	

	2015	2018	2019	2015	2018	2019	2019 vs. 2018
Leova	209	3	1	30	4	–	
Ștefan Vodă	193	179	153	588	200	9	5%
Taraclia	57	25	28	80	26	17	65%
UTA Găgăuzia	2 815	2 430	1 664	5 484	5 630	5037	89%

---

2 CEREREA PIETEI: CARACTERISTICI. STRUCTURĂ. TENDINȚE

Potrivit calculelor noastre și în bază datelor statistice disponibile, s-a estimat că în 2019 procesatorii au procesat în calitate de materie primă cca. 354 mii tone lapte.

Următorul tabel reprezintă date detaliate privind volumul de produse lactate și echivalentul de lapte materie primă procesat în 2019.

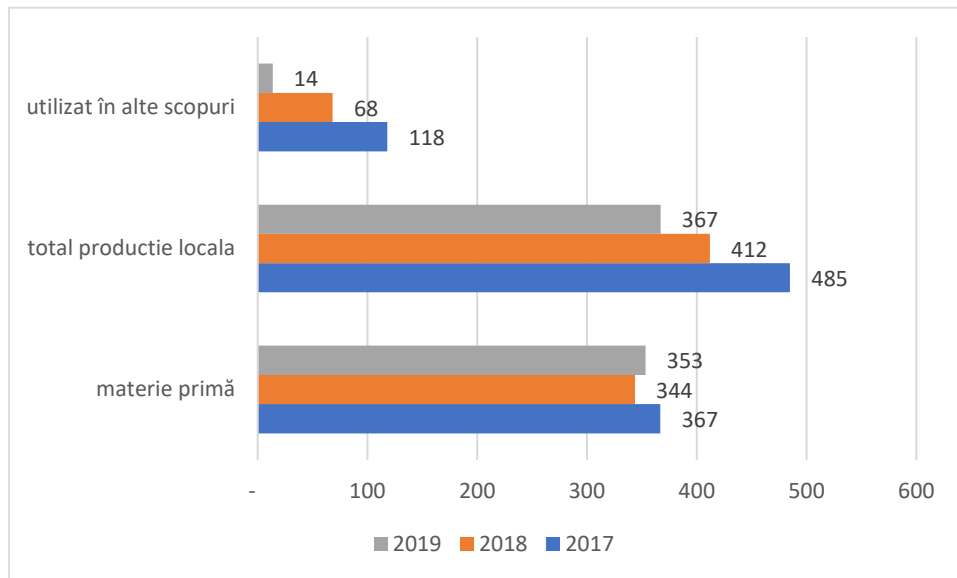
Tabel 7: Cantitatea de lapte procesat anual, tone, 2019

DENUMIRE	Lapte procesat	Produce finite
Lapte si smintina cu un continut de grasimi pina la 1% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net pina la 2 L, t	15 984	15 984
Lapte si smintina cu un continut de grasimi pina la 1% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net peste 2 L, t	3 279	3 279
Lapte si smintina cu un continut de grasimi intre 1% si pina la 6% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net pina la 2 L, t	57 376	38 251
Lapte si smintina cu un continut de grasimi intre 1% si pina la 6% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net peste 2 L, t	5 661	3 774
Lapte si smintina cu un continut de grasimi intre 6% si pina la 21% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net pina la 2 L, t	230	115
Lapte si smintina cu un continut de grasimi intre 6% si pina la 21% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net peste 2 L, t		
Lapte si smintina cu un continut de grasimi mai mult de 21% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net pina la 2 L, t	1 183	118
Lapte si smintina cu un continut de grasimi mai mult de 21% din greutate, neconcentrate, neindulcite, in ambalaje directe cu un continut net peste 2 L, t	753	100
Lapte si smintina in forma solida, cu un continut de grasimi pina la 1,5% din greutate, in ambalaje directe pina la 2,5 kg, t	8 649	865
Lapte si smintina in forma solida, cu un continut de grasimi peste 1,5% din greutate, in ambalaje directe pina la 2,5 kg, t		
Unt cu continut de grasimi nu mai mult de 85% din greutate, t	89 863	3 840
Unt si alte substante grase obtinute din lapte, cu continut de grasimi mai mult de 85% din greutate, t		
Paste lactate pentru tartine cu un continut de grasimi pina la 80% din greutate, t	131	82
Brinzeturi proaspete (incl. din zer si chiag) nefermentate si casuri, t	63 982	9 140
Brinzeturi rase sau pudra, brinzeturi cu mucegai si alte tipuri de brinzeturi, exclusiv brinzeturi topite, t	17 847	1 983
Brinzeturi topite, altele decit rase sau pudra, t	5 395	599
Lapte si smintina din lapte, concentrate, cu adaos de zahar sau alti indulcitori, t	0	93
Lapte prins, crema de lapte prins, iaurt, chefir, smintina, lapte acru, lapte acidulat si lapte covasit, nearomatizate si fara adaos de fructe sau cacao, t	41 265	27 510
Lapte prins, crema de lapte prins, iaurt, chefir, smintina, lapte acru, lapte acidulat si lapte covasit, aromatizate sau cu adaos de fructe sau cacao, t	2 984	1 990
Zara, t	631	631
Zer lichid sau sub forma de pasta, concentrat sau nu, cu adaos de zahar sau indulcitori, t	6 025	6 025
Inghetata si alte forme de gheata comestibila, cu sau fara cacao, L	32 160	16 926 433
Total, t	353 396	

Pentru estimarea acestui volum de materie primă, au fost utilizate datele BNS privind volumul producției lactate finite și coeficientul de conversie în lapte brut.

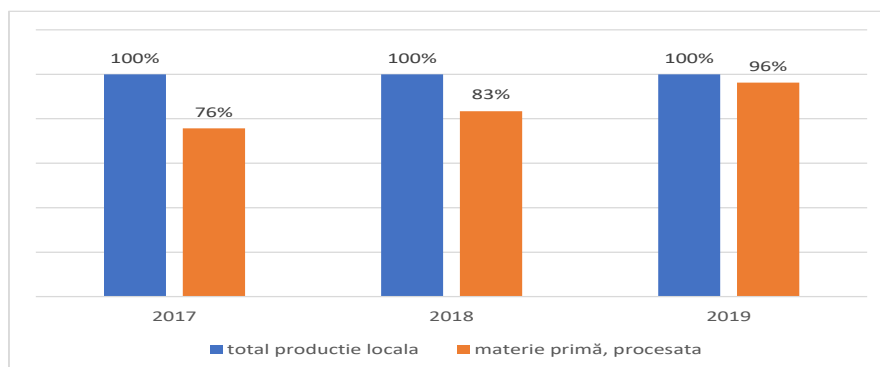
Următoare figură indică dinamica volumului de lapte procesat de producătorii locali în ultimii 3 ani. Astfel volumul de lapte procesat anual se situează între 344-367 mii tone anual, pe când producția locală scade din 2017 (485 mii tone) cu 118 mii tone în 2019 (367 mii tone).

Figură 6: Lapte procesat anual, 2017-2019, mii tone

În acest fel, anul 2019 conturează un trend extrem de negativ și anume, cca. 96% din total lapte produs anual a fost utilizat pentru procesare. Practic din volumul de lapte produs total, doar 4% rămâne pentru consum casnic/individual. În acest context, presupunem că în 2019 volumul laptelui materie primă importat a fost substanțial, deoarece nu se poate accepta că populația și-a micșorat consumul individual de lapte propriu la doar 4%. Aceste 4% raportate de BNS par a nu fi veridice și demne de încredere.

Figură 7: Raportul volum lapte produs și volum lapte utilizat pu procesare, 2017-2019

Din figura de mai sus putem conchide că ponderea laptelui materie primă, produs local în total lapte produs crește de la 76% la 96% în ultimii ani.

În cifre absolute aceasta ar însemna că întreprinderile procesatoare în 2019 ipotetic au colectat 96% din laptele produs local, sau 354 mii tone din 367 mii tone produse local, versus 485 mii tone produse local în 2017.

Din datele prezentate în acest capitol putem argumenta că cererea pe piață pentru lapte materie primă, se formează din două componente:

1. Lapte necesar de procesat pentru **producția finită locală - 354 mii tone**
2. Lapte necesar de procesat pentru **substituirea produselor importate - 162 mii tone**

Cantitatea de lapte procesat pentru producția finită locală a fost stabilit deja și anume circa **354 mii tone în 2019**.

Importurile în 2019 a laptelui au constituit cca. 162 mii tone de lapte. Aceste importuri au avut forma unor produse lactate finite, cum ar fi untul, cașcavalul, smântâna, etc., însă calculate în echivalentul laptelui brut de 162 mii tone.

Respectiv potențialul total de lapte anual în Moldova este de 354 mii tone (local) + 162 mii tone (import) = **516 mii tone de lapte**. În 2019 întreprinderile agricole au livrat cca. 23.5 mii tone de lapte.

Respectiv **492.5 mii tone de lapte anual ar constitui Cererea Pieței pentru lapte materie primă necesar pentru procesatori, și produs** de către întreprinderile agricole. În acest context gospodăriile populației ar utiliza laptele propriu pentru consumul propriu, iar întreprinderile agricole ar asigura Cererea de la lapte pentru producători.

Aceasta cantitate, în calitate de Cerere a Pieței, de 492.5 mii tone de lapte anual va răspunde la întrebarea de câte ferme este necesar pentru a asigura producerea acestei cantități de lapte.

3 TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE ALE EVOLUȚIEI PIETEI: IMPORTURI. EXPORTURI. BALANȚA COMERCIALA

EVOLUȚIA IMPORTURILOR

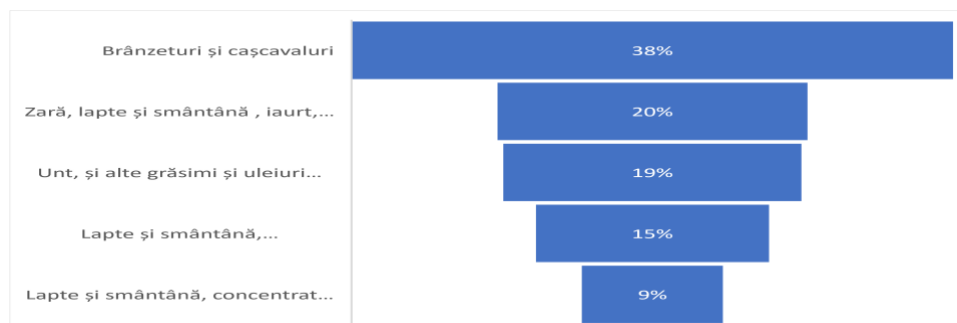
Importurile de produse lactate în Moldova au înregistrat o tendință de creștere constantă. În mediu importurile au crescut cu 22% anual în ultimii 5 ani, ajungând la cca. 58 milioane USD în 2019. Acești 58 de milioane USD, constituie potențialul de substituire a importurilor, sau venitul potențial care poate fi obținut de procesatorii locali, cu condiția că vor dispune de cantitatea necesară de lapte materie primă.

Tabelul 8: Structura importului după produse, 2015-2019, mii USD

Produse	2015	2016	2017	2018	2019
Brânzeturi și cașcavaluri	10 455	11 919	14 813	18 487	21 927
Zară, lapte și smântână , iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	6 223	6 508	7 662	9 302	11 309
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	1 334	2 274	6 737	8 811	10 881
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	3 830	8 090	8 953	8 763	8 510
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	4 563	4 519	4 709	3 790	5 150
Total	26 405	33 310	42 874	49 153	57 777
Crestere		26%	29%	15%	18%

Așadar, potențialului de extindere a producerii locale prin substituirea importului existent ar fi de 60 milioane USD anual.

Figura 8: Structura importului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în 2019, % din valoarea totală

În structura importurilor de produse lactate (2019), din punctul de vedere valoric, cea mai mare pondere o dețin brânzeturile și cașcavalurile (38%). Importurile de unt și smântână au o pondere de cca. 20% în structura importurilor.

Următorul tabel reprezintă evoluția importurilor după valoarea produse lactate în perioada 2015-2019.

Tabel 9: Structura importului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în perioada 2015-2019, % din valoarea totală

	2015	2016	2017	2018	2019
Brânzeturi și cașcavaluri	40%	36%	35%	38%	38%
Zară, lapte și smântână , iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	24%	20%	18%	19%	20%
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	5%	7%	16%	18%	19%
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	15%	24%	21%	18%	15%
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	17%	14%	11%	8%	9%

Brânzeturile și cașcavalurile au fost principalele produse lactate importate, nu doar în 2019 dar și în ultimii 5 ani, înregistrând o pondere medie de cca. 37% din total importuri (ca valoare).

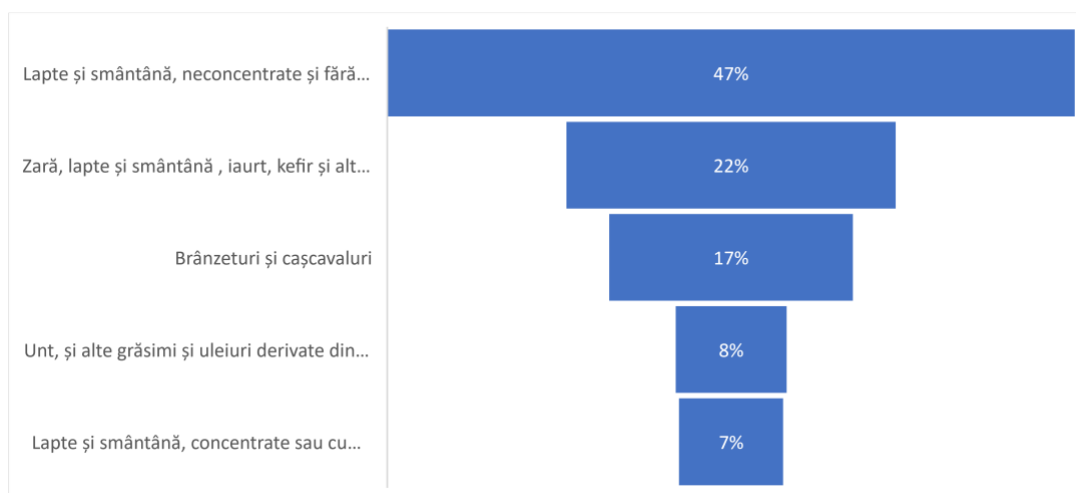
Următorul tabel reprezintă importurile de produse lactate ca cantitate.

Produs	2015	2016	2017	2018	2019
	tone	tone	tone	tone	tone
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	6 182	14 170	23 397	22 087	15 138
Creștere		129%	65%	-6%	-31%
Zară, lapte și smântână , iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	4 348	4 675	5 218	6 048	7 255
Creștere		8%	12%	16%	20%
Brânzeturi și cașcavaluri	3 167	3 693	3 900	4 621	5 374
Creștere		17%	6%	18%	16%
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	420	661	1 626	2 091	2 449
Creștere		57%	146%	29%	17%
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	2 598	2 879	2 250	2 036	2 296
Creștere		11%	-22%	-10%	13%

Cantitativ cel mai mult s-a importat "*Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori*" cca. 15 mii tone anual. Brânzeturi și cașcavaluri, care monetar au constituit principalul import, cantitativ se situează doar pe locul 3, cu 5 374 anual.

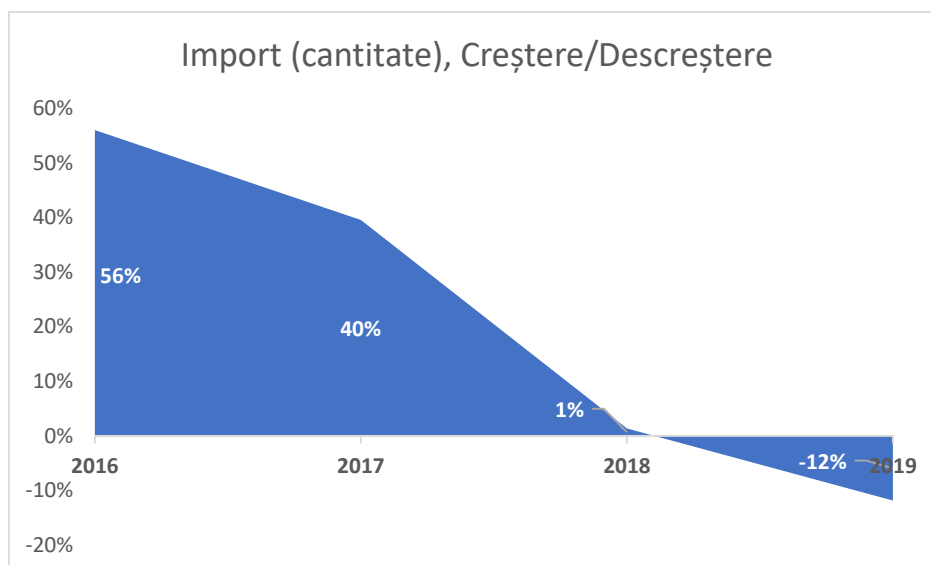
Clasamentul importurilor în 2019, după cantitate este prezentat în următoare figură.

Figură 9: Structura importului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în 2019, % din cantitatea totală

În definitiv, cu toate că valoarea în bani a importurilor crește constant în ultimii cinci ani, **cantitatea** produselor lactate scade în 2019, atestându-se o relație invers proporțională dintre cantitatea și valoarea importată. Acest fenomen se poate vedea clar în următoarea figură.

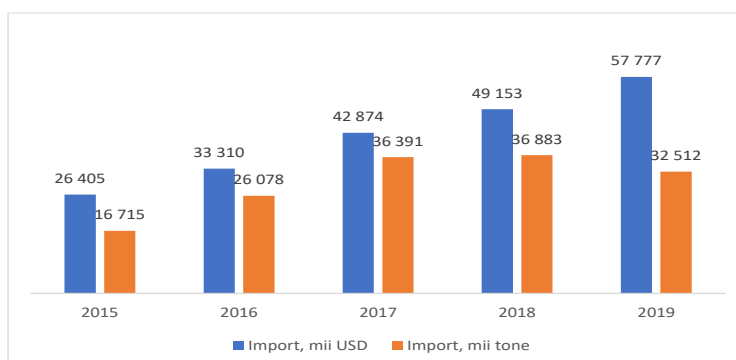
Figură 10: Creșterea/descreșterea anuală a importurilor lactate, ca cantitate, %

Anul 2018 se afirmă prin scăderea cantitativă a importurilor de la 40% în 2017 la 1% în 2018. Practic 2018 a înregistrat aceleași importuri cantitative ca și 2017. Anul 2019 însă, are scădere pronunțată a importurilor cantitative cu 12%, versus cantitățile importate în 2018.

Pentru a înțelege relația dintre evoluția importurilor cantitative și valoarea lor, prezentăm următoarea figură.

Figură 11: Relația dintre valoarea și cantitatea importurilor, 2015-2019

Dacă depictăm figura de mai sus, putem conchide că importurile, ca valoare monetară, cresc în 2019 cu 8 624 mii USD, de la 49 153 mii USD în 2018 la 57 777 mii USD în 2019, atunci când cantitatea de produse lactate importate scade de la 36 883 mii tone la 32 512 mii tone. Putem concluziona ca se importă produse lactate cu o valoare adăugată mai mare, cantitățile scad iar valoarea importului crește.

EVOLUȚIA EXPORTURILOR

Moldova a exportat în 2019 produse lactate în valoare de 5 835 mii USD.

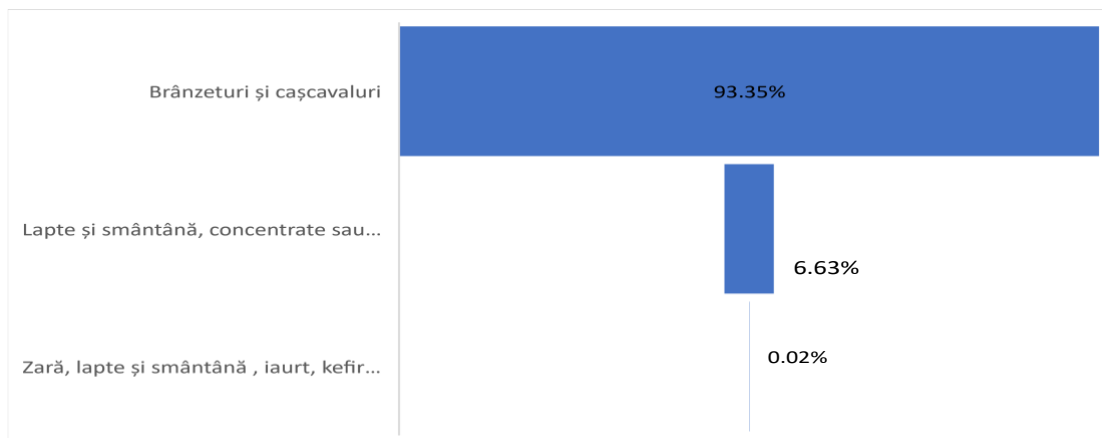
Exporturile au înregistrat un trend descendent în ultimii 4 ani, cu o scădere medie anuală de -17%.

Tabel 10: Structura exportului după produse și valoarea lor, 2015-2019, mii USD

Produs	2015	2016	2017	2018	2019
Brânzeturi și cașcavaluri	4 029	3 424	4 642	5 381	5 447
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	621	2 571	3 638	3 337	387
Zară, lapte și smântână, iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	0	0	0	1	1
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	1 868	4 690	2 245	221	0
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	0	0	0	0	0
Total	6 518	10 685	10 525	8 940	5 835
Crestere/Descreștere		64%	-1%	-15%	-35%

Principalele produse lactate exportate, după valoarea monetară în 2019, au fost brânzeturile și cașcavalurile, sau cca. 5.5 milioane USD. Ponderele produselor lactate, după tipologie, în total export este prezentat în următoarea figură.

Figură 12: Structura exportului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în 2019, % din valoarea totală

Următorul tabel reprezintă evoluția exporturilor după valoarea produse lactate în perioada 2015-2019.

Tabel 11: Structura exportului de produse lactate în Republica Moldova după tipuri de produse în perioada 2015-2019, % din valoarea totală

Produs	2015	2016	2017	2018	2019
Brânzeturi și cașcavaluri	62%	32%	44%	60%	93%
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	10%	24%	35%	37%	7%
Zără, lapte și smântână, iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	0%	0%	0%	0%	0%
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	29%	44%	21%	2%	0%
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	0%	0%	0%	0%	0%

Brânzeturile și cașcavalurile au fost principalele produse lactate exportate, nu doar în 2019 dar și în ultimii 5 ani, înregistrând o pondere medie de cca. 58% din total importuri (ca valoare), iar în 2019 a dominat valoarea exporturilor, având o pondere de 93%.

Tabel 12: Structura exportului după produse și cantitatea lor, 2015-2019, mii tone

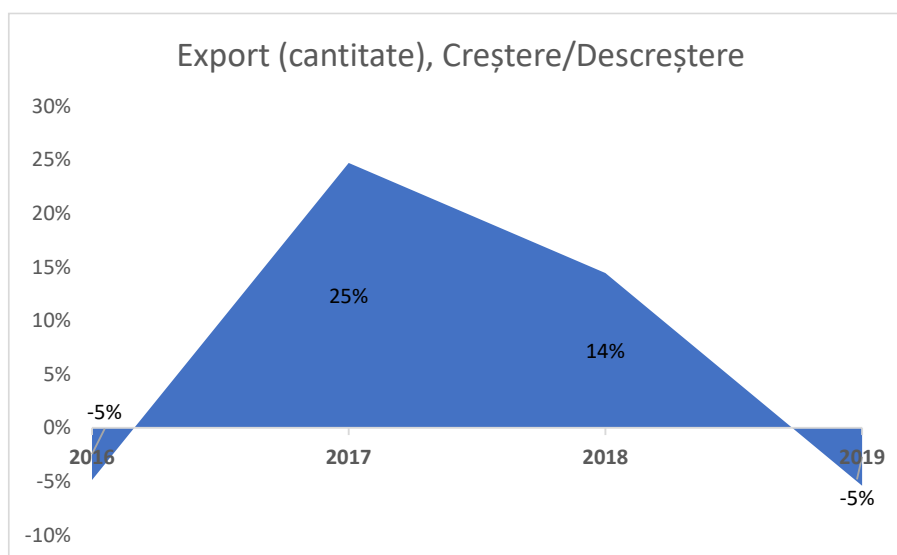
Produs	2015	2016	2017	2018	2019
	tone	tone	tone	tone	tone
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	0	0	0	0	0
Zără, lapte și smântână, iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	0	0	0	0	0
Brânzeturi și cașcavaluri	1 050	999	1 246	1 426	1 349
Creștere/Descreștere		-5%	25%	14%	-5%
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	747	1 597	542	50	0
Creștere/Descreștere		114%	-66%	-91%	-100%
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	291	1 185	1 362	1 123	209
Creștere/Descreștere		307%	15%	-18%	-81%

Ca și în cazul indicatorilor monetari, importurile cantitative scad dramatic în perioada ultimelor 3 ani, în mediu cu 27% anual.

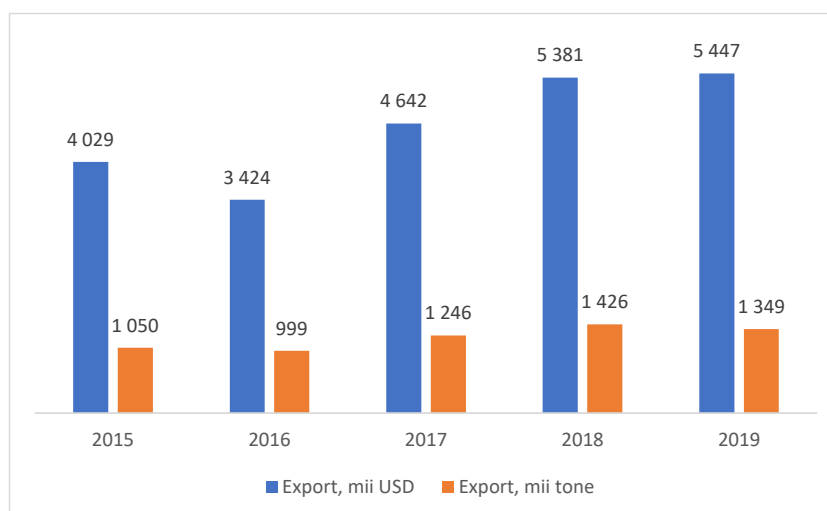
În 2019 practic s-a exportat doar Brânzeturi și cașcavaluri. Dacă ne referim doar la aceste produse, cantitativ exporturile scad începând cu 2018. Dacă creșterea cantitativă a exporturilor în 2017 a fost de 25% vs. 2016, atunci în 2018 exporturile cresc cu doar 14% vs. 2017. În 2019 exporturile cantitativ scad cu -5% vs. 2018.

Figură 13: Creșterea descreșterea anuală exporturilor lactate, ca cantitate, %

Analiza evoluției exporturilor produselor lactate după valoarea monetară și cantitativă, la categoria Brânzeturi și cașcavaluri, unicele produse exportate în 2019, se atestă aceeași relație invers proporțională ca și în cazul importurilor, și anume, cantitativ exporturile scad iar monetar, ca valoare cresc.

Figură 14: Relația dintre valoarea și cantitatea exporturilor, 2015-2019

Exporturile, ca valoare monetară, cresc în 2019 cu 66 mii USD, de la 5 381 mii USD în 2018 la 5 447 mii USD în 2019, atunci când cantitatea de produse lactate importate scade de la 1 426 mii tone la 1 349 mii tone.

BALANȚA COMERCIALĂ A PRODUSELOR LACTATE

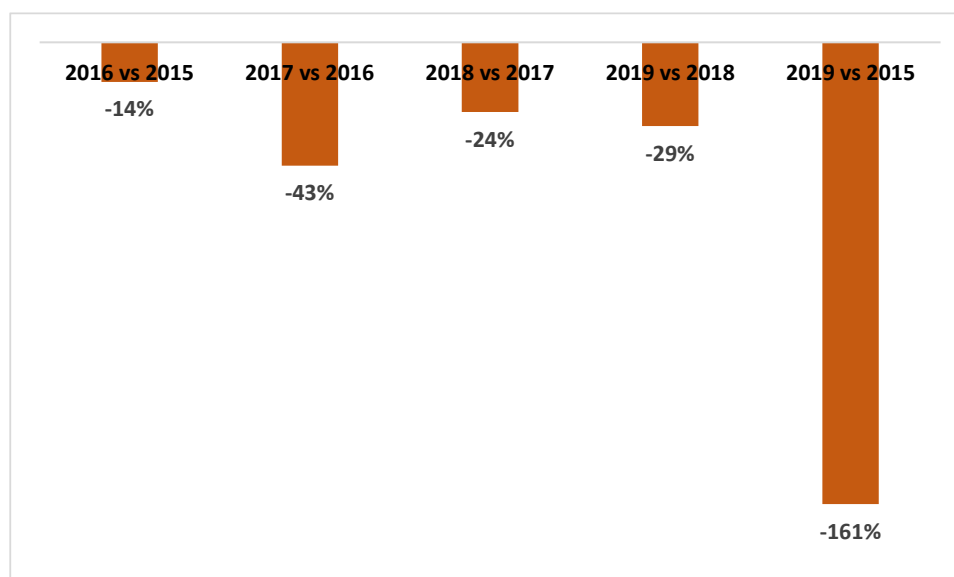
Concluzia analizei importurilor și exporturilor, rezultă în estimarea Balanței Comerciale, care este una negativă.

Tabel 13: Balanța comercială, produse lactate, 2015-2019, mii USD

Produs	Balanța Comercială, mii USD				
	2015	2016	2017	2018	2019
Brânzeturi și cașcavaluri	-6 426	-8 495	-10 171	-13 106	-16 480
Unt, și alte grăsimi și uleiuri derivate din lapte	534	2 416	-4 492	-8 590	-10 881
Lapte și smântână, concentrate sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	-3 942	-1 948	-1 071	-453	-4 763
Lapte și smântână, neconcentrate și fără adaos de zahăr sau alți îndulcitori	-3 830	-8 090	-8 953	-8 763	-8 510
Zară, lapte și smântână , iaurt, kefir și alt lapte fermentat sau acidificat	-6 223	-6 508	-7 662	-9 301	-11 308
Total	-19 887	-22 625	-32 349	-40 213	-51 942

Moldova înregistrează o Balanță Comercială a produselor lactate negativă cu o scădere anuală medie de -28% anual.

Următoare figură reprezintă evoluția și trendul Balanței comerciale în ultimii 5 ani.

Importurile au depășit exporturile cu aproape -52 milioane USD în 2019. În 2015 acest indicator a avut valoarea de cca. -20 milioane USD. Respectiv Balanța Comercială a înregistrat un trend negativ de -161% în ultimii 5 ani.

4 PLANUL INVESTIȚIONAL: VALOARE INVESTIȚIILOR NECESARE PENTRU PRODUCEREA LAPTELUI ÎN SCOPUL SUBSTITUIRII PRODUSELOR LACTATE DIN IMPORT ȘI ASIGURĂRII CERERII INTERNE ÎN PERSPECTIVĂ

Se propune estimarea planului investițional a unei ferme tip de 400 de vaci. Ulterior investițiile estimate vor fi escaladate la nivel național, pentru a determina necesarul investițional global pe țară.

Au fost analizate trei scenarii posibile de implementare a proiectului investițional de creare a fermei de vite mari cornute, unde pentru fiecare variantă au fost calculate și analizate indicatorii financiari.

Opțiunile de implementare a proiectului investițional constau în următoarele variante de implementare:

1. Procurarea a 400 de vaci gestante pentru completarea șeptelului de bază totalmente într-un an și toate furajele necesare pentru creșterea și întreținerea lor să fie achiziționate **de la terți**;
2. Procurarea a 400 de vaci gestante pentru completarea șeptelului de bază totalmente într-un an și toate furajele necesare pentru creșterea și întreținerea lor sunt produse **în cadrul întreprinderii**;
3. Procurarea a 200 de vaci gestante pentru completarea șeptelului de bază și următorii trei ani completarea șeptelului de bază cu 200 de juninci gestante și toate furajele necesare pentru creșterea și întreținerea lor sunt produse în cadrul întreprinderii.

Rezultatul analizei concluzionează că realizarea opțiunii 3 este net preferabilă realizării din următoarele considerente:

1. Opțiunea 3 necesită o investiție semnificativ mai mică.
2. La un volum mai mic de investiții, Opțiunea 3, pe parcursul perioadei de referință, generează un surplus net de mijloace financiare mult mai mare.
3. Profitabilitatea în cazul opțiunii 3 este mai mare. Eficiența/rentabilitatea mult mai înaltă a opțiunii 3 este demonstrată de:
  - a. valoarea mult mai mare a Ratei Interne de Rentabilitate și
  - b. valoarea mai înaltă a Indicelui de Profitabilitate.
4. Adicional profitabilității, perioada de recuperare a investiției este cu circa 3 ani mai mică.

Detalii privind fezabilitatea și indicatorii financiari de performanță a fermei tip propuse, se vor prezenta în următorul capitol.

Astfel, opțiunea 3 va constitui sursa estimării investițiilor pentru înființarea unei ferme tip și anume:

- Procurarea a 200 de vaci gestante pentru completarea șeptelului de bază și următorii trei ani completarea șeptelului de bază cu 200 de juninci gestante și toate furajele necesare pentru creșterea și întreținerea lor sunt produse în cadrul întreprinderii.

Planul investițional constituie din estimarea bifurcă a investițiilor în ferma propriu-zisă și în componenta agricolă de producere a furajelor.

Pentru simplificarea analizei am dedus investiția necesară per vacă. În acest context, estimativ investiția necesară pentru o vacă ar fi de 169 140 lei pentru înființarea fermei și 36 832 lei pentru componenta vegetală de producere a furajelor.

Tabel 14: Investiția fermă per vacă

	MDL	Euro	Pondere
Ferma	169 140	10 402	85%
Componenta vegetală	36 832	1 842	15%
Ferma+Componenta vegetală	258 092	14 475	100%

Investiția detaliată pe componente de înființare a unei ferme tip de 200 de capete este prezentat mai jos.

Tabel 15: Investiția fermă pe detalieri

Specificare	Cantitate	Pret unitar, Euro	Investiție, Euro	Investiție, lei	Pondere subtotal
Sistem integrat de evidenta - soft			55 000	1 100 000	3%
Procurarea vacilor genstante	200	3 000	600 000	12 000 000	35%
Construcția grajdurilor	2	250 000	500 000	10 000 000	30%
Covorase pentru vaci	850	85	72 250	1 445 000	4%
Boxe pentru vitei/vitele	100	499	49 900	998 000	3%
Amenajarea locurilor individuale vaci	900	59	53 100	1 062 000	3%
Infrastructura aprovizionarea cu apa	1	30150	30,150	603,000	2%
Sala de muls	1	196140	196,140	3,922,800	12%
Tancher pentru preracirea laptelui	1	19 500	19 500	390 000	1%
Complex producerea nutret combinat	1	18 500	18 500	370 000	1%
Distribuitoare de nutreturi	1	13 470	13 470	269 400	1%
Alte investitii - neprevazute			36 086	721 720	2%
Mijloace circulante producere			50 000	1 000 000	3%
Subtotal	x	x	2 080 416	33 881 920	100%

Componenta vegetală ar majora suma investiției cu 7 366 400 lei, sau 15% din total, principala pondere investițională revenind utilajelor agricole.

Detalierea investiției a componentei vegetale, se prezintă în următorul tabel.

Specificare	Cantitate	Pret unitar, Euro	Investiție, Euro	Investiție, lei	Pondere subtotal
Procurare tractor - 220 c.p.	1	115 000	115 000	2 300 000	31%
Discuri - 4 m	1	30 000	30 000	600 000	8%
Scarificator - 3 m	1	12 000	12 000	240 000	3%
Cultivator total - 9 m	1	16 500	16 500	330 000	4%
Stropitoare tractata - 24 m	1	31 000	31 000	620 000	8%
Semănătoare cereale	2	14 500	29 000	580 000	8%
Semănătoare prasoare	1	42 500	42 500	850 000	12%
Imprastietor ingrasaminte organice	1	19 520	19 520	390 400	5%
Grebla pentru fan	2	2 500	5 000	100 000	1%
Combina tractata pentru siloz	1	16 800	16 800	336 000	5%
Cositoare pentru fan	3	2 500	7 500	150 000	2%
Pres pentru boloate - fan - 3 unit	3	8 500	25 500	510 000	7%
Platforme transport nutret - 4 unit	4	4 500	18 000	360 000	5%
Subtotal	x	x	368 320	7 366 400	100%

Următoarea etapă este estimarea investiției la scară națională, ținând cont de:

- Investiția asumată per vacă este de 169 410 lei, nu include componenta vegetală
- Volumul de lapte consumat anual este de 529 mii tone anual (date BNS 2019)
- Majorarea ponderii întreprinderilor agricole producătoare de lapte în total lapte consumat de la 4% actual la 60% în perspectivă.
- Productivitatea medie per vacă 8000 kg/anual²

Următorul tabel reprezintă situația laptelui anual produs și consumat în Moldova.

Tabel: 16 Lapte produs pe tipuri de surse, 2019, mii tone

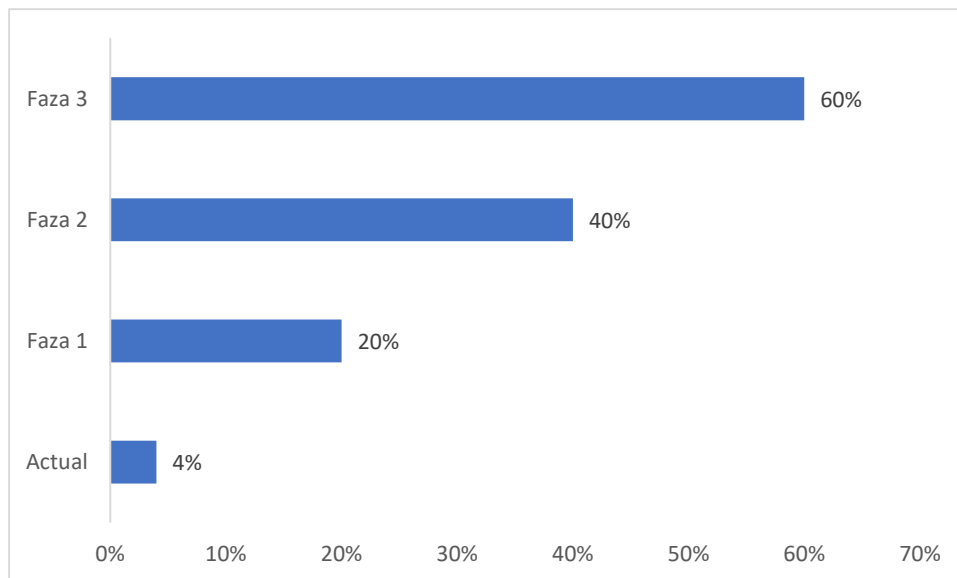
	Număr vaci, mii	Lapte produs, mii tone	Ponderea Total resurse lapte	Ponderea in lapte produs local
Gospodăriile populației	92	344	65%	94%
Întreprinderile agricole	4	20	4%	6%
Gospodăriile țărănești (de fermier)	1	3	1%	1%
Import, mii tone		162	31%	0

Întreprinderile agricole au produs în 2019 20.2 mii tone de lapte, ceea ce a constituit cca. 6% din total lapte produs local și 4% din total lapte consumat.

² În Republica Moldova potențialul morfologic al multor specii de vaci constituie 5000-10000 litri de lapte pe lactație. Aceste cantități pot fi obținute numai prin alimentația corectă a animalelor, ce influențează productivitatea vacilor în măsură de 60-65%. O vacă cu productivitatea de 6000 kg de lapte pe lactație elimină cu laptele următoarele produse: 144-220 kg albumine, 150-300 kg grăsimi, 200-300 kg zahăr, 6- 9 kg calciu, 4,5-7 kg fosfor.

Introducem ipoteza majorării ponderii întreprinderilor agricole în lapte produs, în 3 faze diferite și consecutive, anticipând că producerea de lapte a întreprinderilor va crește în pondere de la 4% la 60%.

Figură 15: Ipoteza majorării ponderii producției laptelui de către întreprinderile agricole

Astfel, presupunem că programul investițional va fi divizat în 3 faze distinse, care va contribui la majorarea producției de lapte de către întreprinderile agricole, majorând ponderea lor în total de la 4% la 60%.

Această majorarea procentuală inevitabil va duce la majorarea producției de lapte propriu-zise în tone, cât și va determina suma investițională necesară.

Următorul tabel determină necesarul investițional în funcție de numărul de vaci și cantitatea de lapte produs de către întreprinderile agricole.

Tabel 17: Necesarul investițional pentru creșterea efectivului de vaci, milioane lei

	Actual	Faza 1	Faza 2	Faza 3
Total lapte consumat, mii tone	529	529	529	529
Productivitate kg/anual	5050	8000	8000	8000
Pondere întreprinderi agricole în lapte consumat	4%	20%	40%	60%
Lapte produs anual întreprinderi agricole, mii tone	21	106	212	317
Număr de vaci necesare la întreprinderile agricole, mii capete	4	21	42	63
Necesar investițional, milioane lei		2 839	3 549	3 549

Așadar necesarul investițional pentru a majora ponderea producției laptelui provenite de la întreprinderile agricole de la 4% la 60% ar fi de 9 938 milioane lei.

Costul investițional este destul de mare, din aceste considerente abordarea problemei trebuie să fie etapizată sau pe faze. În dependență de scopurile puse și resursele financiare disponibile se poate decide în demararea acestui program investițional.

5 ANALIZA FEZABILITĂȚII INVESTIȚIILOR NECESARE PRODUCERII LAPTELUI

În acest capitol se propune estimarea fezabilității investiției pentru înființarea unei ferme de producere a laptelui discutat în capitolul precedent. Nu este posibil estimarea unei fezabilități a unui program național, fără a evalua fezabilitatea la nivelul unei ferme. Fezabilitatea programului național propriu-zis se va stabili în dependență de fezabilitatea investiției a unei ferme de tipul celei descrise în capitolul precedent.

Astfel, este oportun calculul fezabilității la nivel de fermă (investiției) pentru a înțelege care sunt factorii de bază care ar determina sectorul privat să investească în acest sector. În cazul în care acest tip de afacere nu este fezabil, sectorul privat nu va risca în investirea producției de lapte. Pe de altă parte, fezabilitatea la nivel de afacere privată, va pune în evidență indicatorii financiari minimi acceptabili pentru investitori și implicit domeniul de aplicare a unui program național de susținere a investițiilor în producerea laptelui.

Mai jos este prezentat detalii privind analiza fezabilității investiției în ferma de vaci. Aici ne vom referi la rezultatul final și concluziile previziunilor financiar/investiționale.

IPOTEZE GENERALE DE LUCRU

Esența fezabilității investiției rezidă în estimarea indicatorilor de performanță. Principalii indicatori luați în considerație de către investitori sunt:

- Valoarea actualizată netă a proiectului (**VAN**);
- Rata internă a rentabilității (**RIR**);
- Indicele de profitabilitate (**IP**);
- Perioada de recuperare (**T**).

Rezultatele analizei financiare se interpretează ținând cont de următoarele valori reper minim acceptabile de către investitori:

- RIR > 14% (valoarea determinată de riscul de țară a RM - Fitch Caa1)
- VAN > 0
- IP > 1
- T < 5 ani

În continuare sunt prezentați indicatorii financiari aplicați pentru Opțiunea 3, descrisă în capitolul precedent și anume: Opțiunea 3 – constă în procurarea a 200 de vaci gestante pentru completarea șeptelului de bază și următorii trei ani completarea șeptelului de bază cu 200 de juninci gestante și toate furajele necesare pentru creșterea și întreținerea lor sunt produse în cadrul întreprinderii.

Fără careva intervenții și lipsa unui program de susținere a proiectului investițional din partea statului o astfel de afacere **nu este fezabilă** și ar înregistra următorii indicatori:

RIR	12.1%	Minim necesar 14%
VAN, milioane MDL	-4.4	Necesar valoare pozitivă
Indice de Profit	0.48	Minim necesar > 1
T (recuperare ani)	12 ani	Acceptabil până la 9 ani

Din tabelul prezentat și indicatorii calculați, investiția **în producerea laptelui nu este fezabilă.**

Economic este mai convenabil să achiziționezi laptele de la gospodăriile populației sau să recurgi la import, decât să recurgi la investiții capitale.

Cu toate că afacerea este profitabilă, însă profitul generat nu este suficient pentru a atinge indicatorii investiționali minimi menționați mai sus.

Tabel 18: Rezultatul financiar ferma de vaci

	ANUL 1	ANUL 2	ANUL 3
Venituri din vânzări	3,771,429	7,662,857	19,789,714
Lapte		7,524,857	15,085,714
Junci de prăsilă			4,032,000
Tăurași (vârsta 1 lună)	120,000	120,000	240,000
Sacrificarea vitelor			432,000
Costul vânzărilor	(4,394,737)	(6,862,960)	(13,083,563)
Furaje	(2,776,044)	(4,255,452)	(9,271,165)
Costul pentru apa	(328,500)	(547,500)	(547,500)
Energia electrică	(240,000)	(300,000)	(300,000)
Preparate veterinare (anual 200 lei/cap)	(95,000)	(190,000)	(190,000)
Retribuirea muncii (20 lucrători)	(745,920)	(1,243,200)	(2,160,000)
Cheltuieli neprevăzute (5% din total)	(209,273)	(326,808)	(614,898)
Profit Brut	(623,308)	799,897	6,706,151
Costuri fixe	(960,000)	(1,450,000)	(1,450,000)
Profit înainte de impozitare	(1,583,308)	(650,103)	5,256,151
Impozit pe venit	-	-	(630,738)
Profit net	(1,583,308)	(650,103)	4,625,412

Profitul net este prognozat la rata de cca. 23% din vânzări și este prognozat la cca. 4.6 milioane lei anual cu o creștere anuală constantă de 3%-5% anual.

Totuși dacă prognozzăm că investitorul va accesa inclusiv la resurse creditare, fluxul de numerar generat nu va îndeajuns să acopere plățile bancare (suma principală & dobânda).

Tabel 19: Prognoza fluxului de numerar ferma de vaci, milioane lei

Profit înainte de dobanzi si impozitare	4.63	4.76	4.91	5.05	5.21	5.36	5.52
Dobanda Bancară	(2.37)	(2.20)	(2.02)	(1.82)	(1.61)	(1.38)	(1.14)
Impozit pe venit	(0.27)	(0.31)	(0.35)	(0.39)	(0.43)	(0.48)	(0.53)
Profit net	1.98	2.26	2.54	2.85	3.16	3.50	3.85
Rambursare credit	(3.92)	(4.19)	(4.48)	(4.80)	(5.13)	(5.49)	(5.88)
Flux de numerar (deficit)	(1.93)	(1.93)	(1.94)	(1.95)	(1.97)	(1.99)	(2.02)

În aceeași ordine de idei, afacerea va genera profit, însă valoarea profitului nu va acoperi plățile bancare. După cum se poate observa din tabelul de mai sus, fluxul de numerar este negativ, afacerea având un flux negativ din cauza plăților sumelor principale și a dobânzilor.

Afacerea nu necesită subvenționarea la nivel operațional, sau subvenționarea costurilor sau vânzărilor (lapte vândut). Problema fezabilității este nivelul profiturilor raportat la investiție. Profiturile generate sunt prea mici pentru a asigura o recuperabilitate fezabilă a investițiilor. Astfel se conturează necesitatea subvenționării investițiilor capitale.

Pentru a determina volumul subvenționării s-au analizat mai multe scenarii, pentru a determina suma subvenției necesare pentru ca investiția să fie fezabilă.

Tabel 20: Scenarii calcul subvenționare ferma de vaci

Subvenție, % din suma investiției	0%	10%	20%
Investiția, lei	(33,881,920)	(33,881,920)	(33,881,920)
Subvenție (lei)	-	3,388,192	6,776,384
Flux de numerar	negativ	negativ	pozitiv
VAN	(4,420,454)	(1,032,262)	2,355,930
RIR	12%	14%	15%
Perioada de recuperare (ani)	12	11	9

Acordarea unei subvenții mai mici de 20% din suma investiției inevitabil face ca investiția în fermă de vaci să fie nefezabilă. Subvenția de 20% este delta necesară de injecție financiară subvențională pentru ca crearea și dezvoltarea fermelor în Moldova să fie o opțiune reală.

Nu discutăm de careva investiții izolate, așa cum are loc astăzi, la crearea unui număr limitat de ferme, atunci când investitorul este impus să subvenționeze ferma din alte centre de profit, ci discutăm de o situație când va fi posibil dezvoltarea fermelor la o scară largă națională, care ulterior va contribui la producerea a 60% din laptele necesar de către întreprinderile agricole.

Un alt aspect important este termenii de creditare a sectorului. Astăzi perioada maximă de creditare oferită de bănci pentru sectorul agricol este de 5-7 ani. La un astfel de termen suma principală și a dobânzilor va fi oricum mai mare decât fluxul de numerar disponibil, chiar și în cazul oferirii subvenției de 20%. Astfel termenul minim de creditare a investiției capitale în ferma de vaci necesită a fi de minim 10 ani.

Tabel 21: Termen minim creditare ferma de vaci

	CREDIT 7 ANI	CREDIT 10 ANI
Rambursarea anuală credit/dobandă	(3,585,978)	(2,246,100)
Flux numerar înainte de rambursare	3,047,931	2,898,704
Flux de numerar (deficit)	(538,046)	652,604

Concluzionând analizele efectuate formulăm condițiile minim necesare ca investiția în ferma de vaci discutată să fie fezabilă:

- Subvenționare investiției cu minim 20% din necesarul investițional, sau cca. 33 mii lei per vacă procurată, în condițiile în care se respectă planul investițional prezentat,
- Termen creditare - minim 10 ani,
- Dobânda anuală maximă a creditului 7%.

Mai jos se prezintă detaliile previziunilor financiare și investiționale la crearea și dezvoltarea unei fermi de vaci.

Întru atingerea acestui scop se va prezenta sumarul unui plan de afaceri clasic de înființare a unei ferme de vite mari cornute, în baza opțiunii 3 desfășurate în capitolul precedent și anume:

- Procurarea a 200 de vaci gestante pentru completarea șeptelului de bază și următorii trei ani completarea șeptelului de bază cu 200 de juninci gestante și toate furajele necesare pentru creșterea și întreținerea lor sunt produse **în cadrul întreprinderii**.

La elaborarea studiului de fezabilitate pentru înființarea fermei s-au luat în calcul următoarele ipoteze a activității operaționale:

- pentru culturile de câmp recolta planificată a fost calculată reieșind din nivelul de intensitate aplicat la o întreprindere agricolă. (semănatul cu semințe calitative nu mai jos de reproducția a doua la semințe, prelucrarea cu pesticide și cantitatea de îngrășăminte administrate, atât minerale cât și organice). Recoltele planificate sunt reale de obținut pentru tehnologiile propuse și s-a luat în calcul și ciclitatea producerii (condițiilor meteorologice din agricultură – ciclu doi ani prielnici și un an secetos). Recoltele planificate sunt posibil de obținut și sunt comparabile la nivelul recoltelor obținute în cadrul unei întreprinderi medii din republică, ce aplică tehnologii tradiționale,
- productivitatea anuală a unei vaci mulgătoare a fost planificată de 6000 litri de lapte (pe când potențialul biologic al rasei Simmental este de 6000-10000 litri de lapte pe lactație),
- costurile medii de producere a producției agricole au fost planificate luând în calcul cel mai pesimiste valori.

STRUCTURA VÂNZĂRILOR

În rezultatul activității operaționale se va obține următoarele produse spre vânzare:

- lapte,
- viței comercializați masă vie la vârsta de o lună,

- juninci de prăsilă pentru reformarea șeptelului de bază și comercializarea animalelor de prăsilă și
- comercializarea vacilor rebutate masă vie.

Tabel 22: Volum producere lapte ferma de vaci

	Lapte produs anual
Numărul de animale	400
Productivitatea unei vaci pe lactație, litri	6,000
Procentul de grăsime (în mediu), %	4
Productivitatea ajustată a unei vaci pe lactație, litri	6,857
Lapte anual - total, litri	2,742,840

Tabel 23: Cantitate producere carne și alte produse, ferma de vaci

Specificare	Numărul anual de animale, cap	Greutatea 1 cap, kg	Total - producția anuală de carne masă vie, kg
Juninci de prăsilă	200	420	84 000
Tăurași (vârsta 1 lună)	200	50	10 000
Sacrificarea vitelor	40	600	24 000
TOTAL	X	X	118 000

Astfel putem planifica vânzările care pot fi generate de o astfel de fermă tip.

Tabel 24: Structura vânzărilor ferma de vaci

Specificare	UM	Cantitatea	Vânzări, lei
Lapte	litri	2,742,857	15,085,714
Juninci de prăsilă	kg masă vie	67,200	4,032,000
Tăurași (vârsta 1 lună)	capete	200	240,000
Sacrificarea vitelor	kg	24,000	432,000
TOTAL	X	X	19,789,714

Din proiecțiunile efectuate se prognozează, că începând cu anul 3 de activitate, când ferma își va atinge capacitatea maximă, aceasta va genera cca. 20 milioane lei anual din vânzări.

STRUCTURA COSTURILOR

S-au luat în calcul următoarea structura a costurilor:

Tabel 25: Structura costurilor ferma de vaci

Costuri vânzărilor	90%
Furaje	64%
Costul pentru apa	4%
Energia electrică	2%
Preparate veterinare (anual 200 lei/cap)	1%
Retribuirea muncii (20 lucrători)	15%
Cheltuieli neprevăzute (5% din total)	4%
Costuri fixe	10%

Pentru estimarea costurilor furajelor s-a luat ca bază următoarea cantități de unități nutritive (UN), consumate de ferma supusă analizei:

Tabel 26: Consumul mediu zilnic de furaje pentru grupele de întreținere a vitelor mari cornute în fermă

Specificare	UM	Nutreț combinat	Fân de lucerna	Siloz	Rădăcinoase furajere	Lapte integral	Lapte degresat	Total, kg UN
Producerea laptelui								
Vaci mulgătoare - producerea laptelui	kg UN / zi	8,00	2,64	7,82				18,46
Vaci mulgătoare - perioada de gestație	kg UN / zi	2,50	2,64	5,52				10,66
Producerea junincilor de prasila								
Alimentarea vitelor pînă la 6 luni	kg UN / zi	1,00	0,64	0,51	0,14	0,42	0,08	2,79
Alimentarea vitelor vîrstă 7-9 luni	kg UN / zi	1,30	1,32	1,38				4,00
Alimentarea vitelor vîrstă 10-12 luni	kg UN / zi	1,20	1,76	2,87				5,83
Alimentarea vitelor vîrstă 13-15 luni	kg UN / zi	1,20	2,20	2,99				6,39
Alimentarea vitelor vîrstă 16-18 luni	kg UN / zi	1,20	2,20	3,45				6,85

Transformând cantitatea de furaje în cost monetar, obținem un cost anual de cca. 9.3 milioane lei.

Tabel 27: Costuri anuale furaje ferma de vaci

Specificare	UM	Nutret combinat	Fân de lucerna	Siloz	Rădăcinoase furajere	Lapte integral	Lapte degresat	Total
Producerea laptelui		1,036,000	876,000	4,724,000	-	-	-	6,636,000
Vaci mulgătoare - producerea laptelui	kg	976,000	732,000	4,148,000				5,856,000
Vaci mulgătoare - perioada de gestatie	kg	60,000	144,000	576,000				780,000
Producerea junincilor de prasila		217,350	626,500	1,604,065	73,500	87,500	26,250	2,635,165
Alimentarea vitelelor pina la 6 luni	kg	63,000	91,000	140,000	73,500	87,500	26,250	481,250
Alimentarea vitelelor virsta 7-9 luni	kg	40,950	94,500	189,000				324,450
Alimentarea vitelelor virsta 10-12 luni	kg	37,800	126,000	393,065				556,865
Alimentarea vitelelor virsta 13-15 luni	kg	37,800	157,500	409,500				604,800
Alimentarea vitelelor virsta 16-18 luni	kg	37,800	157,500	472,500				667,800
Total		1,253,350	1,502,500	6,328,065	73,500	87,500	26,250	9,271,165

Costul mediu zilnic de întreținerea a vacilor mulgătoare la fermă constituie 39,5 lei / vacă, iar la junincă de prăsilă – 16,9 lei / junincă.

Specificare	Costul anual al furajelor, lei	Cost anual al furajelor, lei/cap	Cost zilnic al furajelor, lei/cap
Producerea laptelui	5,765,929	14,415	39.5
Vaci mulgătoare - producerea laptelui	5,267,487	13,169	43.2
Vaci mulgătoare - perioada de gestatie	498,442	1,246	20.8
Producerea junincilor de prasila	3,202,471	9,150	16.9
Alimentarea vitelelor pina la 6 luni	1,764,900	5,043	28.0
Alimentarea vitelelor virsta 7-9 luni	273,387	781	8.7
Alimentarea vitelelor virsta 10-12 luni	346,402	990	11.0
Alimentarea vitelelor virsta 13-15 luni	401,973	1,149	12.8
Alimentarea vitelelor virsta 16-18 luni	415,809	1,188	13.2

Astfel, ferma va deveni 100% operațională, începând cu anul 3 de activitate, atunci când investiția va genera rentabilitatea sa maximă.

Profitul net este prognozat la rata de cca. 23% din vânzări și este prognozat la cca. 4.6 milioane lei anual.

6 UNELE ASPECTE PRIVIND MODALITĂȚILE DE SUBVENȚIONARE ÎN UE

Politica Agricolă Comună (PAC) a Uniunii Europene, include o serie de instrumente pentru abordarea perturbărilor pieței. **Plățile directe** joacă un rol stabilizator, deoarece oferă o sursă constantă de venit pentru fermieri. O „**plasă de siguranță**” urmărește să susțină prețurile prin eliminarea temporară a surplusurilor de produse lactate de pe piață. De asemenea, Comisia poate adopta **măsuri excepționale** împotriva amenințărilor de perturbare a pieței: au făcut acest lucru între 2014 și 2016.

PLĂȚILE DIRECTE

Fermierii/producătorii de lapte au două surse principale de venit: încasările din vânzarea laptelui și plățile directe de la bugetul UE. Majoritatea plăților directe din bugetul UE se bazează pe numărul de hectare cultivate, **indiferent de producție**. Fluctuațiile în volumul laptelui produs sau prețul laptelui nu afectează cuantumul ajutorului direct plătit fermierilor.

În 19 state membre, pe lângă plățile directe la hectar, fermierii de lapte pot primi o plată directă separată legată de producție, numită sprijin cuplat voluntar (SCV). În plus, aceștia pot beneficia de măsuri de dezvoltare rurală, cum ar fi sprijinul pentru fermieri din zonele cu constrângeri naturale asupra producției și subvenții pentru diferite tipuri de investiții.

Sprijin cuplat voluntar în sectorul laptelui - Statele membre pot acorda SCV mai multor sectoare și domenii de producție, astfel cum sunt enumerate la articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul 1307/2013, în cazul în care anumite tipuri de agricultură sau sectoare de importanță economică, socială sau de mediu deosebită se confruntă cu dificultăți. Potrivit Comisiei, în 2015:

- aproape jumătate din efectivul de lapte din UE a beneficiat de SCV;
- sectorul produselor lactate a fost al doilea cel mai mare beneficiar al SCV (19,5 % din totalul alocațiilor SCV, sau 794 milioane EUR în 19 state membre).

Plățile directe reduc impactul fluctuațiilor prețurilor și producției. Atunci când sunt utilizate împreună cu alte subvenții PAC, în special plățile pentru dezvoltare rurală pentru zonele care se confruntă cu constrângeri naturale sau alte constrângeri specifice, acestea oferă o protecție semnificativă împotriva variațiilor profiturilor producătorilor de lapte.

PLASA DE SIGURANȚĂ

Regulamentul 1308/2013 privind organizarea comună a pieței (OCP) – oferă instrumente suplimentare pentru stabilizarea piețelor agricole și abordarea perturbărilor pieței. Produsele lactate pot face obiectul unor măsuri de intervenție pe piață, cunoscute în mod obișnuit ca „plasă de siguranță”. Aceste măsuri urmăresc combaterea dezechilibrelor pieței și susținerea prețurilor prin eliminarea temporară a excedentelor de produse lactate de pe piață, în special

În lunile în care producția este cea mai mare. Laptele conține apă, lactoză, grăsimi și proteine. Separarea grăsimii de proteine produce unt și lapte degresat. Plasa de siguranță ia forma intervenției publice pe piață pentru cumpărarea de unt și lapte praf degresat, precum și ajutor public pentru depozitarea privată a untului, laptelui praf degresat și anumite tipuri de brânză.

În temeiul regulamentului OCP, cantitățile și prețurile de intervenție publică sunt stabilite de Consiliu. În 2013, Consiliul a decis³ că statele membre ar putea achiziționa până la 109 000 de tone de lapte praf degresat la prețul fix de 169,80 EUR/100 kg, între 1 martie și 30 septembrie în fiecare an. Acest preț este același în întreaga UE, ceea ce face intervenția publică mai atractivă în regiunile în care prețurile laptelui sunt cele mai scăzute.

În perioada 2014-2016, Comisia a extins perioada de intervenție publică pe întregul an, în temeiul articolului 219 din Regulamentul OCP. Consiliul a crescut, de asemenea, plafonul pentru 2016 pentru cantitățile de lapte praf degresat care puteau fi cumpărate la preț fix la 350 000 de tone. Aceste cantități corespundeau conținutului de proteine de aproximativ 3,8 milioane de tone de lapte, adică 2,5 % din producția de lapte din UE. În 2015, Comisia a introdus măsuri suplimentare pentru a încuraja operatorii să stocheze cantități mai mari de lapte praf degresat, oferind rate mai mari de sprijin pentru stocarea privată pentru o perioadă mai lungă de un an.

Întrucât prețul de piață pentru unt a fost peste prețul de cumpărare stabilit pentru intervenția din 2009, nu a existat nicio intervenție publică în perioada 2014-2016. Prețul de piață pentru lapte praf degresat a scăzut sub prețul de cumpărare în a doua jumătate a anului 2015 – pentru prima dată din 2009 – iar în 2016 336 000 de tone de lapte praf degresat au fost scoase de pe piață în 14 state membre.

Comisia a vândut peste 90 % din stocurile publice de lapte praf degresat între mai 2018 și februarie 2019, odată ce prețul laptelui și-a revenit. Costul net total la bugetul UE al intervenției publice pentru lapte praf degresat a fost de 136,9 milioane EUR între 2015 și 2019. UE a cheltuit, de asemenea, 39,3 milioane EUR pe ajutor pentru depozitarea privată a untului, lapte praf degresat și brânzeturi în aceeași perioadă.

MĂSURI EXCEPȚIONALE

Articolul 219 din Regulamentul OCP permite Comisiei să adopte măsuri excepționale împotriva amenințărilor de perturbare a pieței. Acesta poate face acest lucru prin acte delegate, pe care le adoptă după consultarea unor grupuri de experți formate din reprezentanți din fiecare stat membru. În special, în conformitate cu articolul 228 din Regulamentul OCP, Comisia a adoptat cinci regulamente delegate care oferă sprijin fermierilor de lapte și altor sectoare ale creșterii animalelor.

Un exemplu a impunerii unor măsuri excepționale de susținere a producătorilor de lapte a fost situația embargo-ului Federației Ruse. În august 2014, Federația Rusă a interzis importul de produse lactate din UE ca răspuns la sancțiunile UE asupra Ucrainei, iar creșterea importurilor din China a încetinit. Rusia a fost cea mai mare piață de export pentru produsele lactate din UE – în special brânza – reprezentând aproximativ 14 % din totalul exporturilor în valoare în

---

³ Regulamentul (UE) nr. 1370/2013 al Consiliului din 16 decembrie 2013 de stabilire a măsurilor privind stabilirea anumitor ajutoare și restituiri legate de organizarea comună a piețelor în produse agricole – articolele 2 și 3.

20137 și consumând 1,6 % din întreaga producție de lapte a UE. În 2013, China a reprezentat 7 % din valoarea exporturilor UE de produse lactate, cumpărând în principal lapte praf degresat și zer praf.

7 ANALIZA COMPARATIVĂ A TIPOLOGIEI FERMELOR DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

Se propune desfășurarea sumarului unui raport analitic privind **Situația economică a fermelor de lapte ale țărilor Uniunii Europene**⁴. Scopul acestui sumar este determinarea opțiunii optime a tipologiei fermelor care pot fi înființate în Republica Moldova, care poate sta la baza unui program național de investiții și subvenționare a producătorilor de lapte din Moldova, luând în considerațiile rezultatele de performanță a diferitor tipuri de ferme, din diferite state ale UE.

Literatura disponibilă pe această temă oferă o multitudine de studii privind sectorul lactatelor, inclusiv în UE. Un număr deosebit de mare de studii se concentrează asupra **cotelor de lapte sau a altor reglementări ale pieței**, pornind de la o evaluare a sistemului de cote de lapte sau a impactului său operațional asupra performanței fermelor de lapte, prin analize comparative ale politicilor agricole pentru piața laptelui, studii privind modul în care fermierii răspund la schimbările politice și ale pieței și cercetări privind impactul abolirii cotelor de lapte.

Majoritatea studiilor se concentrează pe țări sau grupuri de operatori selectate (de obicei selectate pe baza unor criterii înguste). Pe de altă parte, acest sumar încearcă să verifice efectele potențialului de producție al fermelor de lapte din UE inclusiv: producția, veniturile, costurile, productivitatea inputurilor și indicatorii financiari. Prin urmare, acest sumar desfășoară situația economică a fermelor de lapte din țările Uniunii Europene grupate pe tipuri în funcție de potențialul lor de producție.

Astfel au fost utilizate două grupe de variabile: Variabile responsabile pentru potențialul de producție și variabile caracteristice fermelor specializate în producția de lapte.

În consecință, s-a presupus că potențialul de producție include resursele, consumul și structura și relațiile dintre inputurile productive.

Variabilele reținute din sumarul studiului studiu includ:

- Totalul forței de muncă exprimate ⁵AWU (1 AWU este echivalentă cu 2120 de ore de lucru pe an),
- Ponderea forței de muncă angajate în totalul inputurilor de muncă (%),
- Suprafața de teren agricol de ferma (ha),
- Ponderea terenului agricol suplimentar închiriat în totalul terenurilor agricole (%),
- Activele totale minus valoarea terenului, culturile permanente și cotele de producție (mii EUR),
- Ponderea mijloacelor fixe în activele totale (%),
- Raportul active-muncă (active fixe per angajat cu normă întreagă) (mii EUR/AWU),

---

⁴ Walenty Poczta, Joanna Sredzińska * and Maciej Chenczke †, Department of Economics and Economic Policies for the Agribusiness, Poznań University of Life Sciences, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, Poland;

⁵ Annual Work Units

- Raportul active-teren (active fixe pe hectar de teren agricol) (mii EUR/ha),
- Teren agricol suprafață per angajat cu normă întreagă (ha/AWU),
- Scara de producție (număr de vaci de lapte),
- Ponderea efectivelor de animale în valoarea activelor fixe (%) și
- Densitatea efectivelor, exprimată în unități de șeptel (UȘ) pe hectar.

Au existat diferențe mari și în ceea ce privește ponderea forței de muncă angajate în totalul inputurilor de muncă. Nivelul înregistrat în mai mult de jumătate din țări a fost sub 20%.

Cea mai mare pondere a forței de muncă angajate a fost raportată în țările care se bazează pe un volum mare de forță de muncă totală: Slovacia, Republica Cehă și Estonia (peste 78%).

În schimb, cel mai scăzut nivel a fost găsit în Belgia, Austria, Polonia și Slovenia (sub 3%).

Jumătate dintre ferme aveau aproximativ 50 ha (sau mai puțin) de teren agricol. Suprafețe mari de teren agricol erau deținute de ferme slovace, cehe, estonice, daneze și suedeze (peste 140 ha în medie). Numărul de angajați cu normă întreagă per fermă a fost mult mai mic în ultimele trei țări decât în primele două. Acest lucru ar putea sugera că producția agricolă din Estonia, Danemarca și Suedia se bazează într-o mai mare măsură pe utilaje.

Terenurile agricole suplimentare arendate au avut o pondere dominantă în totalul terenurilor agricole în unsprezece dintre țările vizate de acest studiu. Cele mai mari cote (80% sau mai mult) au fost înregistrate în Bulgaria, Republica Cehă, Franța, Ungaria și Slovacia, în timp ce cele mai mici (sub 32%) au fost găsite în Danemarca, Irlanda, Austria, Polonia și România.

În jumătate din țări, valoarea medie totală a activelor minus valoarea terenurilor, a culturilor permanente și a cotelor de producție nu a depășit 400.000 EUR per fermă. Nivelul înregistrat în Danemarca și Slovacia (peste 1.500.000 EUR) a fost de departe cel mai ridicat. În schimb, cele mai mici valori (sub 50.000 EUR) au fost găsite **în România și Bulgaria.**

Țările de Jos și Danemarca au înregistrat rapoarte ridicate între active și forță de muncă (peste 1.000.000 EUR per AWU).

Cele mai mari raporturi active/teren (peste 19.000 EUR pe ha) au fost descoperite în Țările de Jos, Danemarca, Irlanda, Italia și Slovenia. În schimb, Letonia și Slovenia au raportat cele mai scăzute valori (sub 1500 EUR pe ha).

În țările vizate de acest studiu, valoarea medie a activelor la hectar a fost la un nivel de cca. 8000–10.000 EUR. La rândul său, au fost 27,64 ha de teren agricol pe angajat cu normă întreagă.

Cele mai mari proporții (peste 50 ha/AWU) au fost înregistrate în Danemarca, Luxemburg și Suedia, în timp ce Bulgaria, Croația, România și Slovenia au avut cele mai scăzute niveluri (sub 10 ha/AWU).

Atunci când se analizează fermele de vaci de lapte, este important să se țină seama de numărul de animale. Cele mai mari numere (peste 100 de animale) au fost înregistrate în ferme situate în Cehia, Danemarca, Slovacia și Marea Britanie, în timp ce Letonia și România s-au clasat pe ultimul loc (sub 10 animale). În acest caz, mediana a fost de doar 54 de vaci.

Ponderea medie a animalelor în valoarea totală a mijloacelor fixe nu a depășit 1/3 în niciuna dintre țările vizate. Cele mai mari rate (peste 20%) s-au găsit mai ales în țările din sudul Europei: Bulgaria, Spania, Franța, Ungaria și Portugalia; acest lucru poate fi explicat de o serie

de factori, inclusiv de valoarea mai mică a clădirilor. Cea mai mică pondere a animalelor (sub 6%) a fost înregistrată în Danemarca, Luxemburg, Țările de Jos, Austria și Slovenia.

În perioada 2014-2016, au existat variații mari în majoritatea caracteristicilor selectate ale potențialului de producție al fermelor de vaci de lapte situate în UE. Acest lucru este valabil atât pentru inputurile productive, cât și pentru relațiile dintre ele.

Fermele de lapte au fost clasificate pe baza rutinei de analiză a clusterelor, ținând cont de caracteristicile selectate ale potențialului lor de producție. În cele din urmă, rutina a dat cinci grupuri care diferă în caracteristicile potențialului de producție :

- Grupa tipologică I: Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, România, Croația,
- grupa tipologică II: Portugalia, Spania, Bulgaria ,
- grupa tipologică III: Slovacia, Ungaria, Estonia, Cehia,
- grupa tipologică IV: Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Irlanda, Danemarca, și
- grupa tipologică V: Franța, Italia, Germania, Belgia.

Caracteristicile clusterelor au fost stabilite pe baza potențialului de producție al fermelor (Tabelul "*Caracteristici selectate ale potențialului de producție al fermelor de vaci de lapte din țările Uniunii Europene în perioada 2014–2016.*").

Având în vedere procentul de vaci distribuite în cluster, se reține că peste 41% dintre acestea au fost găsite în țările din al cincilea cluster. Aproape 29% și cca. 20% au fost localizați în al patrulea și, respectiv, primul grup. Prin urmare, țările atribuite celui de-al cincilea, al patrulea și primul grup au avut cea mai mare importanță la nivelul UE.

Primul grup tipologic include Finlanda, Austria și țările din Europa Centrală și de Est (Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, România și Croația). Fermele situate în aceste țări au cel mai mic număr de vaci și o suprafață relativ mică de teren agricol (tot în raport cu numărul de FTE⁶). Acest cluster a înregistrat o dominație puternică a fermelor familiale⁷ cu cele mai mici inputuri totale de muncă și cea mai mică pondere a forței de muncă angajate. În comparație cu alte grupuri, aceste țări au avut și cea mai mică pondere a terenurilor agricole suplimentare închiriate. La fel ca în cel de-al patrulea cluster, activele fixe au reprezentat o proporție considerabilă din activele totale. De asemenea, fermele din această grupă aveau un **număr redus de vaci pe fermă**, ceea ce, la rândul său, s-a tradus într-o pondere redusă a **efectivelor de animale în active fixe**.

Al doilea grup a fost compus din ferme situate în țările din sudul Europei, adică Portugalia, Spania și Bulgaria, care aveau o suprafață relativ mică de teren agricol în raport cu numărul de vaci de lapte sau FTE. Acest cluster a înregistrat cea mai mică valoare a activelor totale minus terenul (similar cu cea găsită în prima grupă tipologică), o pondere destul de scăzută a activelor fixe în totalul activelor și o rată scăzută a activelor fixe pe FTE.

Aceste variabile au fost similare cu ceea ce a fost înregistrat în al treilea cluster. Suprafața mică de teren agricol poate fi explicată parțial prin condițiile climatice și pedoclimatice

---

⁶ Full Time Employee - Angajat cu norma întreaga

⁷ Caracteristic și Republicii Moldova

specifice. Al treilea cluster a inclus ferme de lapte din țările Europei Centrale și de Est: Ungaria, Estonia și Republica Cehă. În aceste țări, fermele aveau resurse mari de inputuri productive în comparație cu restul regiunii. Acest lucru poate fi explicat în primul rând prin evenimente istorice și transformări structurale. Procesele de colectivizare au dus la înființarea de mari ferme comerciale cu o suprafață mare de teren agricol. În ciuda unui număr mare de procese de transformare a proprietății, o parte considerabilă a acestor întreprinderi își păstrează forma inițială și se țin de vechile metode de operare. Importanța forței de muncă angajate a fost de departe cea mai mare în acel grup și poate fi explicată prin inputuri totale de muncă uriașe.

Acest cluster a avut, de asemenea, cea mai mare pondere a terenurilor agricole suplimentare închiriate în totalul terenurilor agricole. Ponderea mijloacelor fixe în total active a fost mult mai mică decât în prima și a patra grupă tipologică și a fost similară cu cea înregistrată în celelalte două grupe. Cu toate acestea, valoarea totală ridicată a mijloacelor fixe nu a avut un impact benefic asupra ratelor activelor fixe pe FTE și pe hectar de teren agricol care au atins cele mai scăzute niveluri comparativ cu alte cluster. Acest grup a avut, de asemenea, o densitate de animale relativ scăzută, care poate fi explicată printr-o suprafață totală relativ mare de teren agricol deținut de fermele din aceste țări (acest lucru este valabil mai ales pentru Slovacia).

Tabel 28: Caracteristici selectate ale potențialului de producție al fermelor de vaci de lapte din țările Uniunii Europene în perioada 2014–2016.

	Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, Romania, Croatia	Portugalia, Spania, Bulgaria	Slovacia, Ungaria, Estonia, Republica Cehă	Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Irlanda Danemarca	Franța, Italia, Germania, Belgia
Numărul de țări în grupuri tipologice	8.00	3.00	4.00	6.00	4.00
Pondere vacilor în grupe tipologice (%)	20.05	7.10	2.22	28.80	41.83
Intrări totale de muncă (AWU)	1.75	1.87	11.28	2.24	1.88
Pondere forței de muncă angajate în totalul inputurilor de muncă (%)	9.82	23.31	83.53	28.74	14.75
Teren agricol pe fermă (ha)	28.44	20.76	380.14	102.82	62.04
Pondere terenurilor suplimentare închiriate în totalul terenurilor agricole (%)	36.40	56.89	79.25	41.34	72.65
Active totale minus valoarea terenurilor, a culturilor permanente și a cotelor de producție (mii EUR)	164.27	149.14	927.85	872.67	490.70
Pondere activelor imobilizate în totalul activelor (%)	83.49	71.67	70.79	87.77	75.31
Raportul dintre active și forță de muncă (mii EUR/AWU)	112.48	87.95	74.97	846.37	320.00
Raportul active/teren (mii EUR/ha)	8.45	6.65	2.29	21.14	11.69
Suprafața agricolă utilizată per angajat (ha/AWU)	15.29	11.25	33.52	44.79	32.99
Numărul de vaci de lapte	15.76	34.01	106.55	101.77	61.60
Pondere animalelor în valoarea activelor imobilizate (%)	8.60	26.19	14.56	6.88	13.79
Densitatea animalelor (LU/ha)	1.25	2.58	0.95	1.97	2.22

Al patrulea cluster a inclus majoritatea țărilor vest-europene: Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Jos, Irlanda și Danemarca. Trăsătura caracteristică a fermelor din acest cluster a fost nivelul relativ ridicat al resurselor de inputuri productive în comparație cu omologii lor din majoritatea celorlalte Europene. Acest lucru poate fi explicat printr-o utilizare destul de intensivă a utilajelor, ceea ce are ca rezultat o forță de muncă mai mică în contextul unei suprafețe relativ mari de teren agricol și a unui număr relativ mare de vaci.

Au existat mai puțin de 45 ha de teren agricol per FTE, ceea ce este aproape dublu față de nivelul înregistrat în alte cluster. De asemenea, raportul active/muncă a fost de aproape șase ori mai mare decât cel observat în alte țări ale Uniunii Europene. Acest lucru a fost vizibil în special în fermele daneze de produse lactate, unde valoarea activelor imobilizate a fost mult mai mare chiar și în comparație cu alte țări din al patrulea cluster. Această grupă tipologică a avut un număr mediu mare de vaci de lapte (a fost puțin mai mare doar în al treilea grup). Datorită valorii extrem de ridicate a clădirilor și a utilizării pe scară largă a utilajelor, ponderea efectivelor de animale în activele fixe a fost relativ scăzută.

Al cincilea grup tipologic a fost compus din Franța, Italia, Germania și Belgia. Trăsătura caracteristică a acestui cluster a fost un nivel destul de ridicat al raportului active-teren în comparație cu alte grupuri. Acest lucru se poate explica printr-o suprafață medie de teren agricol însoțită de o utilizare pe scară largă a utilajelor de producție și de o valoare ridicată a mijloacelor fixe. Aceasta, la rândul său, a fost legată de o suprafață moderată de teren agricol pe FTE. Comparativ cu alte grupe tipologice, ponderea valorică a animalelor în active fixe a fost scăzută, iar numărul de vaci de lapte a fost la un nivel mediu. Efectivul a fost mediu în acel grup; acest lucru poate fi explicat prin faptul că suprafața terenului agricol este la un nivel mediu, așa cum sa menționat mai devreme.

Pe scurt, resursele de input productiv au fost mari în grupele tipologice în a treia și a patra; mediu în grupa a cincea; și mici în prima și a doua grupă⁸.

Relațiile dintre inputurile productive au fost cele mai avantajoase în al patrulea cluster; moderat avantajos în a cincea; și cel mai puțin avantajos în primul, al doilea și al treilea.

Cea mai mare suprafață de teren agricol per FTE și cele mai mari rate active/teren și active/muncă au fost înregistrate în a patra grupă. Cel mai scăzut raport active-teren a fost observat în al treilea cluster; al doilea și al treilea cluster au avut cele mai mici rapoarte active/muncă; iar cea mai mică suprafață de teren agricol pe FTE a fost înregistrată în primul și al doilea grup.

Cele de mai sus sugerează că clusterurile sunt compuse din următoarele ferme:

- Grupa tipologică I: exploatații mici și mijlocii extensive⁹,
- grupa tipologică II: ferme extensive la scară mică,
- grupa tipologică III: ferme extensive la scară mare,
- grupa tipologică IV: ferme relativ mari, foarte intensive, și
- grupa tipologică V: ferme la scară medie, cu intensitate medie

---

⁸ Caracteristic și Republicii Moldova

⁹ Putem atribui și Republica Moldova aici

PRODUȚIA ȘI VENITURILE. ROLUL SUBVENȚIILOR ÎN FUNCȚIONAREA FERMELOR DE LAPTE

Caracteristicile proceselor de producție din fermele chestionate sunt prezentate în Tabelul "*Caracteristici de producție selectate ale fermelor de vaci de lapte din grupele tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016*".

Cele mai bune caracteristici de producție au fost înregistrate în țări cu un potențial de producție avantajos (clusterul al patrulea și al cincilea). Acest lucru poate fi explicat în primul rând prin producția mare de lapte și o producție totală ridicată.

Cele mai scăzute niveluri ale acestor două variabile au fost găsite în primul grup¹⁰ (cu un potențial de producție scăzut și cel mai mic număr de vaci) a cărui situație a fost opusă celei descoperite în al patrulea și al cincilea cluster. Al patrulea și al cincilea grup au avut o cotă de cca. 32%, respectiv 45% din producția totală de lapte de vacă și produse din lapte de vacă (față de doar cca. 14% pentru prima grupă). Prin urmare, țările din al cincilea și al patrulea grup au contribuit cel mai mult la valoarea producției de lapte la nivelul UE..

Producția de lapte și valoarea producției totale au fost corelate semnificativ cu cantitatea de resurse productive care contribuie la o scară de producție adecvată. Clusterelor dominate de țările UE-15 (care au, în general, un potențial de producție mai avantajos) au avut o pondere mai mare a producției animale în producția totală. În aceste țări, relațiile benefice input/output au permis cumva să compenseze impactul intensității forței de muncă din creșterea vacilor de lapte.

Ponderea producției de lapte în valoarea producției totale a variat puternic, de la 48,50% în grupa a treia la 74,40% în a doua.

Pe lângă performanța producției, veniturile sunt o altă chestiune de importanță. Plățile,

în special inclusiv subvențiile de funcționare, contribuie în mare măsură la venituri și reprezintă instrumentul cheie pentru susținerea veniturilor agricole în cadrul Politicii Agricole Comune (PAC).

Caracteristicile veniturilor și subvențiilor din fermele chestionate sunt prezentate în "*Tabelul Caracteristici selectate ale veniturilor și subvențiilor în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016*".

Cele mai mari venituri din agricultura de familie s-au înregistrat în țările care se bucură de un potențial de producție avantajos, determinat în principal de cantități destul de mari de inputuri productive (clusterul al patrulea și al cincilea).

La rândul lor, **cele mai scăzute venituri**¹¹ s-au constatat în țările cu un potențial de producție nefavorabil (primul și al doilea cluster).

Prin urmare, erau țări cu potențial de producție mare sau mic, care au raportat cantități mici sau medii de inputuri productive.

---

¹⁰ Ibidem

¹¹ Valabil și pentru Republica Moldova

Diferențele categorii de profitabilitate **au fost relativ** mai mici în țările la un nivel ridicat al costurilor totale (al treilea și al patrulea cluster). Acestea erau grupuri cu un mare potențial de producție.

Cu toate acestea, nivelul scăzut al profitabilității s-a datorat în mare parte costurilor mari, în special incluzând ponderea mare a inputurilor productive externe (forța de muncă angajată și terenul închiriat). În aceste ferme, costurile ridicate ale inputurilor productive externe au dus la diferențe considerabile la valoarea adăugată brută și veniturile obținute din agricultura de familie.

Cele mai mari subvenții **totale au fost înregistrate în țările** cu resurse mari, adică în cea mai mare parte în grupa a treia și a patra. Cea mai mare pondere a subvențiilor totale în valoarea adăugată brută a fost găsită în cel de al treilea grup care se baza pe o suprafață totală mare de teren agricol.

În schimb, cele mai mici cote au fost raportate în grupa a patra și a cincea. Al patrulea și al cincilea grup au avut o suprafață medie de teren agricol mai mare decât țările din primul și al doilea grup. Cu toate acestea, importanța mai mică a subvențiilor poate fi explicată printr-o eficiență mai mare de utilizarea inputurilor productive (*Tabelul "Caracteristici de eficiență selectate ale terenurilor, forței de muncă și aporturilor de capital în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016"*).

Tabel 29: Caracteristici selectate de producție ale fermelor de vaci de lapte din grupele tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016

	I	II	III	IV	V
	Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, Romania, Croatia	Portugalia, Spania, Bulgaria	Slovacia, Ungaria, Estonia, Republica Cehă	Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Irlanda Danemarca	Franța, Italia, Germania, Belgia
Producția totală (mii EUR)	55.03	90.59	492.88	406.25	211.19
Pondere grupelor tipologice în producția totală lapte de vacă și produse din lapte de vacă (%)	14.39	6.30	2.00	32.43	44.87
Pondere producției animale în valoarea producției totale (%)	70.10	84.91	57.52	82.77	86.02
Pondere laptelui de vacă și a produselor din lapte de vacă în valoarea totală a producției (%), I	58.17	74.40	48.50	69.57	73.02
Producția de lapte (tone per vaca)	5.65	5.92	7.22	7.81	6.99

Tabel 30: Caracteristici selectate ale veniturilor și subvențiilor în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016

	I	II	III	IV	V
	Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, Romania, Croatia	Portugalia, Spania, Bulgaria	Slovacia, Ungaria, Estonia, Republica Cehă	Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Irlanda Danemarca	Franța, Italia, Germania, Belgia
Valoarea adăugată brută (mii EUR)	29.78	38.17	247.70	163.84	102.47
Valoarea adăugată netă (mii EUR)	18.21	32.30	183.26	112.86	75.21
Venituri agricole familiale (mii EUR)	14.48	27.08	40.11	51.41	53.54
Rentabilitatea terenurilor (EUR/ha)	602.26	1214.42	171.83	612.09	1200.09
Rentabilitatea producției de lapte (EUR/kg)	0.56	0.45	0.21	0.25	0.34
Venit pe vacă de lapte (EUR/animal)	912.65	751.45	417.09	588.25	899.08
Rentabilitatea activelor circulante utilizate	0.51	0.46	0.13	0.26	0.42
Rentabilitatea activelor imobilizate utilizate	1.91	4.43	1.03	1.66	3.12
Total subvenții (mii EUR)	18.34	13.77	150.99	51.37	27.27
Pondere subvențiilor totale în valoarea adăugată brută (%)	52.64	38.76	56.94	31.93	27.33

Tabel 31: Caracteristici selectate ale costurilor și cheltuielilor în fermele de vaci de lapte în grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016

	Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, Romania, Croatia	Spania, Bulgaria	Estonia, Republica Cehă	Marea Britanie, Olanda, Irlanda Danemarca	Italia, Germania, Belgia
Costuri totale (mii EUR), inclusiv:	58.11	77.43	600.20	402.98	183.26
Costuri directe (%)	48.62	64.56	45.21	50.18	47.95
Costuri directe ale producției animale (%)	37.70	56.97	31.77	42.36	38.07
Costurile cu furajele (%)	33.01	51.13	27.61	33.08	31.71
Costuri generale ale agriculturii (%)	24.19	16.98	21.58	21.98	25.73
Costurile inputurilor externe (%)	6.61	9.81	23.32	14.02	11.88
Costuri totale per vacă de lapte (mii EUR/animal)	2.99	2.08	5.16	3.83	2.99
Costuri directe de producție animală per vacă de lapte (mii EUR/animal)	1.12	1.22	1.58	1.61	1.10
Costuri totale cu hrana pentru fiecare vacă de lapte (mii EUR/animal)	0.85	1.32	1.09	1.31	0.98
Consumul de active circulante la hectar (mii EUR/ha)	1.37	2.85	1.22	2.79	2.45
Consumul de mijloace fixe la hectar (EUR/ha)	0.40	0.28	0.17	0.51	0.44
Consumul de active circulante pe vacă de lapte (mii EUR/animal)	2.17	1.73	3.41	2.73	2.19
Consumul de active fixe pe vacă de lapte (mii EUR/animal)	0.61	0.17	0.52	0.54	0.44

Tabel 32: Caracteristici de eficiență selectate ale terenurilor, forței de muncă și aporturilor de capital în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.

	I	II	III	IV	V
	Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, România, Croația	Portugalia, Spania, Bulgaria	Slovacia, Ungaria, Estonia, Republica Cehă	Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Irlanda Danemarca	Franța, Italia, Germania, Belgia
Producția agricolă pe FTE (mii EUR/AWU)	29.23	49.71	49.84	172.93	112.66
Valoarea adăugată netă per FTE (mii EUR/AWU)	9.81	17.62	17.14	49.41	40.15
Venitul din agricultura familială per angajat de familie cu normă întreagă (mii EUR/FWU 1)	8.75	18.21	17.16	33.99	34.00
Producția agricolă pe hectar de teren agricol (mii EUR/ha)	1.97	3.94	1.56	4.04	4.03
Valoarea adăugată brută pe hectar (mii EUR/ha)	1.10	1.73	0.75	1.68	2.01
Productivitatea capitalului (%)	35.33	59.36	53.98	43.45	46.03
Producția agricolă per vacă de lapte (mii EUR/animal)	3.04	2.40	4.36	3.87	3.47
Valoarea adăugată brută per vacă de lapte (mii EUR/animal)	1.70	1.08	2.11	1.65	1.69
Valoarea producției de lapte de vacă și lapte de vacă	1.78	1.82	2.08	2.67	2.52

1 - unitate de muncă în familie este echivalentă cu 2120 de ore de lucru ale unui membru al familiei pe an

COSTURI ȘI CHELTUIELI

Un raport relativ scăzut între costuri și valoarea producției totale a fost caracteristic țărilor mediteraneene cu o pondere extrem de mare a producției animale (al doilea grup). Acest lucru poate fi explicat prin nivelul relativ scăzut al costurilor generale ale agriculturii.

O sumă mai mare din această categorie de cost a fost înregistrată în a treia grupă (unde producția de plante a jucat un rol important). Cu o pondere în costurile totale variind în intervalul de la 27,61% la 51,13%, furajele au reprezentat o categorie importantă de cost în toate clusterelor. Prin urmare, reducerea la minimum a costurilor (per vacă) la un anumit nivel de producție s-a bazat în principal pe reducerea cheltuielilor cu hrana. Acest lucru a fost observabil în primul grup în care costurile totale au fost de departe cele mai scăzute dintre toate țările.

Unii autori, consideră că aceasta este o oportunitate pentru aceste ferme¹². Aceștia susțin că liberalizarea pieței laptelui va permite fermierilor să-și folosească avantajul de preț, care se datorează exact costurilor mai mici.

Al treilea cluster a văzut o mare importanță a costurilor inputurilor externe; aceasta a fost legată de sume mari de fonduri alocate remunerațiilor angajaților. Costurile de remunerare ridicate au avut un impact decisiv asupra celei mai mari sume a costurilor totale înregistrate în a treia grupă.

EFICIENȚA RESURSELOR FORȚEI DE MUNCĂ ȘI A INTRĂRILOR DE CAPITAL

Caracteristicile care reflectă eficiența utilizării resurselor productive de intrare în fermele de produse lactate din UE sunt prezentate în Tabelul " *Caracteristici de eficiență selectate ale terenurilor, forței de muncă și aporturilor de capital în fermele de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016*".

Cea mai bună eficiență de utilizare a forței de muncă, terenului și capitalului a fost demonstrată de țările din grupa a patra și a cincea; în fiecare dintre ele, media a nouă variabile a fost peste media generală pentru întreaga populație. De asemenea, au demonstrat relații avantajoase între inputurile productive.

Al patrulea și al cincilea cluster au avut resurse mari și medii de inputuri productive, respectiv. În al doilea și al treilea grup, eficiența utilizării pământului, a forței de muncă și a capitalului a fost la un nivel mediu, cu excepția Bulgariei, unde eficiența potențialului de producție a fost mult mai scăzută. În aceste două grupuri, relațiile dintre inputurile productive au fost dezavantajoase, iar cantitatea de resurse de input productiv a variat foarte mult (mică în al doilea cluster vs. mare în al treilea).

---

¹² Oportunitate inclusiv pentru Republica Moldova

Cea mai scăzută eficiență de utilizarea forței de muncă, terenurilor și capitalului a fost înregistrată în primul grup¹³, majoritatea țărilor (cu excepția Finlandei) raportând valori cu peste 50% sub nivelul mediu pentru întreaga listă de țări.

Caracteristicile acestui grup sunt o valoare mică a producției, resurse mici de inputuri productive și relații dezavantajoase între ele. În acest context, se remarcă și diferențele de nivel de utilizare a forței de muncă angajate între clustere. Aceste constatări par să coroboreze teza, conform căreia înlocuirea forței de muncă cu capital indică un nivel tehnologic superior care poate contribui la productivitatea muncii și la veniturile fermelor.

Dimpotrivă, cele mai scăzute rate au fost găsite în regiunile italiană, spaniolă, portugheză, malteză, poloneză, letonă, lituaniană, bulgară și română.

Se poate concluziona că eficiența utilizării inputurilor productive a fost determinată în primul rând de relațiile dintre acestea. De obicei, cu cât relațiile sunt mai avantajoase, cu atât eficiența de utilizare a intrărilor este mai mare. Dacă valoarea totală a activelor a fost semnificativ mai mare decât valoarea totală a producției, aceasta a avut un efect negativ asupra productivității capitalului. Acest lucru a fost adevărat în primul și al cincilea grup, fără limitare.

În general, cu cât resursele de pământ, forță de muncă și capital sunt mai mari și cu cât valoarea totală a producției este mai mare, cu atât mai benefice au fost relațiile care conduc la utilizarea eficientă a potențialului de producție.

ANALIZA INDICATORILOR FINANCIARI

Analiza financiară sa bazat pe patru grupe de indicatori (Tabelul " *Indicatori financiari selectați ai fermelor de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.*"): Capacitatea de plată; Asistență financiară și sustenabilitatea datoriilor; Eficiență operațională și Profitabilitate.

Cele mai mari și cele mai scăzute rate ale capacității de plată au fost găsite în al cincilea și, respectiv, al treilea grup. Ratele de lichiditate au fost în concordanță cu standardele adoptate pe scară largă doar în al treilea grup. Cu toate acestea, în agricultură (din cauza nivelului ridicat al stocurilor, a valorii în schimbare a animalelor și a sumelor reduse de datorii curente), lichiditatea nu ar trebui să fie evaluată pe baza standardelor aplicabile altor segmente ale economiei.

În ceea ce privește asistența financiară și sustenabilitatea datoriilor, primul și al doilea grup au înregistrat o pondere scăzută în totalul pasivelor și o bună solvabilitate. A fost opusul (cele mai mari niveluri de îndatorare și solvabilitatea scăzută) în grupa a treia și a patra. Se poate observa că nivelurile mai mari ale datoriilor sunt legate de o scară mai mare de producție. Exploatarea fermelor mai mici (din prima și a doua grupă) sa bazat în principal pe propriile inputuri productive, inclusiv pe capital propriu. În ceea ce privește productivitatea, cei mai înalți indicatori au fost raportați de fermele din cel de-al doilea grup, în timp ce al patrulea grup s-a clasat în partea de jos al clasamentului.

---

¹³ Caracteristic și Republicii Moldova

În ceea ce privește indicatorii de rentabilitate, cea mai bună performanță a avut-o al doilea cluster, în timp ce primul, al treilea și al patrulea cluster au fost într-o stare mai proastă. Niveluri mai scăzute au fost înregistrate în țările cu o valoare ridicată a activelor totale în raport cu veniturile.

Profitabilitatea scăzută în fermele din al patrulea cluster reflectă aparent performanța lor financiară mai slabă.

Tabel 33: Indicatori financiari selectați ai fermelor de vaci de lapte din grupurile tipologice ale țărilor Uniunii Europene în perioada 2014–2016.

	I	II	III	IV	V
	Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, România, Croatia	Portugalia, Spania, Bulgaria	Slovacia, Ungaria, Estonia, Republica Cehă	Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Irlanda Danemarca	Franța, Italia, Germania, Belgia
Capacitate de plată					
Lichiditate curentă (Current ratio)	48.44	15.71	1.92	9.02	123.03
Lichiditate imediată (Quick ratio)	32.55	12.15	1.25	6.82	116.03
Active imobilizate finanțate cu capital fix (%)	92.84	120.21	71.40	41.41	82.33
Asistență financiară și sustenabilitatea datoriilor					
Îndatorare (%)	11.92	8.40	33.31	33.55	24.70
Structura datoriei (%)	19.09	31.13	51.84	12.71	19.77
Pondere capitalului fix (%)	98.16	97.40	83.84	96.48	94.81
Bonitatea (Creditworthiness)	2.45	1.86	0.28	0.26	1.35
Eficiență operațională					
Productivitatea activelor	0.25	0.45	0.48	0.19	0.29
Productivitatea activelor fixe	0.31	0.63	0.68	0.22	0.39
Productivitatea activelor circulante	1.65	1.76	1.67	1.68	1.65
Zile plătibile restante	167.48	67.33	255.39	640.31	281.89
Zile de vânzări de inventar	55.36	23.31	40.11	24.99	13.12
Profitabilitatea					
Rentabilitatea (%)	8.91	23.09	4.72	9.49	17.96
Rentabilitatea vânzărilor (%)	10.60	23.94	6.72	8.93	14.65
Rentabilitatea activelor (%)	1.94	9.35	2.68	1.25	3.30
Rentabilitatea capitalului propriu (%)	2.29	10.41	3.61	1.42	4.30

EVALUAREA SITUAȚIEI ECONOMICE A GRUPURILOR TIPOLOGICE

În perioada 2014–2016, țările din primul cluster (Finlanda, Letonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Austria, România și Croația) se aflau într-o stare economică intermediară (dacă este măsurată cu indicatorii prezentați mai sus)¹⁴. Motivul principal al acestei situații a fost numărul insuficient de vaci și, în consecință, valoarea redusă a laptelui livrat fabricii de lapte. Cu toate acestea, pe de altă parte, o mare parte a acestor ferme s-au bazat pe **furaje produse pe propriul teren agricol**, ceea ce a permis economii de costuri. Acest lucru a fost posibil și datorită costurilor scăzute ale inputurilor externe (deoarece forța de muncă angajată era de o importanță marginală). **Aceste ferme își pot îmbunătăți situația economică în primul rând prin creșterea treptată a numărului de vaci de lapte**. De asemenea, trebuie avută în vedere modernizarea adecvată a clădirilor și a altor construcții. Acestea sunt măsuri necesare deoarece prețurile inputurilor productive continuă să crească în timp, în timp ce prețurile la lapte nu urmează o tendință ascendentă pe termen lung. Cu toate acestea, o mare parte din aceste ferme nu vor putea contracta un împrumut pe termen lung din cauza nivelurilor scăzute ale veniturilor. Vor exista din ce în ce mai multe riscuri pentru existența lor continuă. Prin urmare, unii dintre ei ar trebui să se concentreze pe extinderea treptată a operațiunilor lor de producție animală.

Țările din a doua grupă tipologică (Portugalia, Spania, Bulgaria) s-au bucurat de o situație economică relativ avantajoasă, în ciuda resurselor productive reduse și a relațiilor nefavorabile dintre ele. Acest lucru poate fi explicat prin factori precum performanța bună în ceea ce privește rentabilitatea și intensitatea financiară a producției.

Veniturile pe angajat de familie cu normă întreagă au fost mai mari doar în grupa a patra și a cincea, care au prezentat relații mult mai benefice între factorii productivi. Un aspect important este că operațiunile lor se bazau pe o pondere extrem de mare a producției animale. Prin urmare, furajele au reprezentat o mare parte din costurile totale (75%, în mediu). Acest lucru le-a permis să atingă producții mai mari de lapte. Factorii care ar putea contribui la starea economică avantajoasă a grupului respectiv includ nivelul scăzut al costurilor cu inputurile externe, rezultat din faptul că s-au bazat în mare parte pe propriile resurse de muncă. Aceste ferme ar trebui să caute, de preferință, să își extindă treptat operațiunile de producție.

Suprafața terenurilor agricole și numărul de vaci de lapte ar trebui să crească într-un ritm similar pentru a menține ponderea mare a producției animale în producția totală. Având o solvabilitate puternică. O mare parte a acestor ferme pot accesa împrumuturi pe termen lung pentru finanțarea investițiilor relevante.

În perioada 2014–2016, situația economică a fermelor din al treilea cluster (Slovacia, Ungaria, Estonia, Cehia) a fost destul de dezavantajoasă din cauza unor factori precum nivelul costurilor totale, care a fost de departe cel mai ridicat. Aceste costuri nu au contribuit la atingerea unei valori la fel de ridicate a producției și, în consecință, nu au reușit să asigure fermelor familiale venituri relativ mari în comparație cu alte cluster.

---

¹⁴ Republica Moldova se încadrează în acest cluster

Motivele pentru această condiție includ faptul că aceste ferme au avut cele mai mici raporturi active/muncă și active/teren dintre toate clusterurile luate în considerare. Acest lucru se explică prin valoarea redusă a activelor fixe (inclusiv în principal mașini și echipamente tehnice) în raport cu resursele deținute de muncă și terenuri. Prin urmare, aceste ferme se bazează pe un sistem agricol foarte extins.

Astfel, subvențiile au fost determinanta cheie al veniturilor obținute în acel grup de țări.

Ferme cu sediul în țările din al patrulea cluster (Suedia, Luxemburg, Marea Britanie, Țările de Jos, Irlanda și Danemarca) se află într-o stare economică benefică. Niveluri ridicate ale veniturilor din fermele familiale (inclusiv suma per angajat de familie cu normă întreagă) ar trebui privită ca un aspect pozitiv.

Totuși, în același timp, subvențiile au avut o pondere relativ mică în valoarea adăugată brută comparativ cu alte clusteruri (31,93%). Prin urmare, aceste ferme pot fi considerate independente financiar până la un anumit măsură. Cu toate acestea, indicatorii de generare a veniturilor și de intensitate financiară au fost mult mai puțin favorabili în al patrulea cluster. Acest lucru s-a reflectat în mare parte în nivelurile scăzute de profitabilitate și capacitatea de plată.

Nivelul veniturilor nu se potrivea pe deplin cu valoarea extrem de mare a activelor totale. Fermele din acest cluster ar putea îmbunătăți situația lor economică în primul rând printr-o reducere parțială a costurilor.

În al cincilea cluster (Franța, Italia, Germania, Belgia), situația economică a fermelor a fost destul de favorabilă. Acest lucru a fost determinat în mare parte de cel mai înalt nivel al veniturilor din fermele familiale (inclusiv suma per angajat de familie cu normă întreagă). Aceste rezultate au fost parțial în concordanță cu indicatorii avantajoși de rentabilitate. Având în vedere suprafața totală relativ mică de teren agricol, cantitatea totală de subvenții au fost și ele mici. Totodată, au avut cea mai mică pondere (27,33%) în valoarea brută. Prin urmare, s-a observat că aceste ferme sunt în mare măsură independente de fondurile PAC. Vânzările lor încasările au fost destul de mari.

CONCLUZII

Fermele europene de produse lactate diferă puternic una de alta în ceea ce privește scara producției și intensitatea producerii. Analiza per cluster a permis identificarea a cinci tipuri diferite de ferme de lapte din UE.

Diferențele sunt sesizabile și între marii producători de lapte din UE. Acest lucru se reflectă în faptul că Germania, Franța, Marea Britanie, Polonia, Țările de Jos și Italia au fost alocate la trei diferite clusteruri. Având în vedere ponderea vacilor distribuite între grupuri și cota din producția de lapte, fermele din al patrulea și al cincilea grup sunt de o importanță esențială pentru UE. Împreună, în 2014–2016, au avut o pondere medie anuală de peste 77% în valoarea producției de lapte în UE.